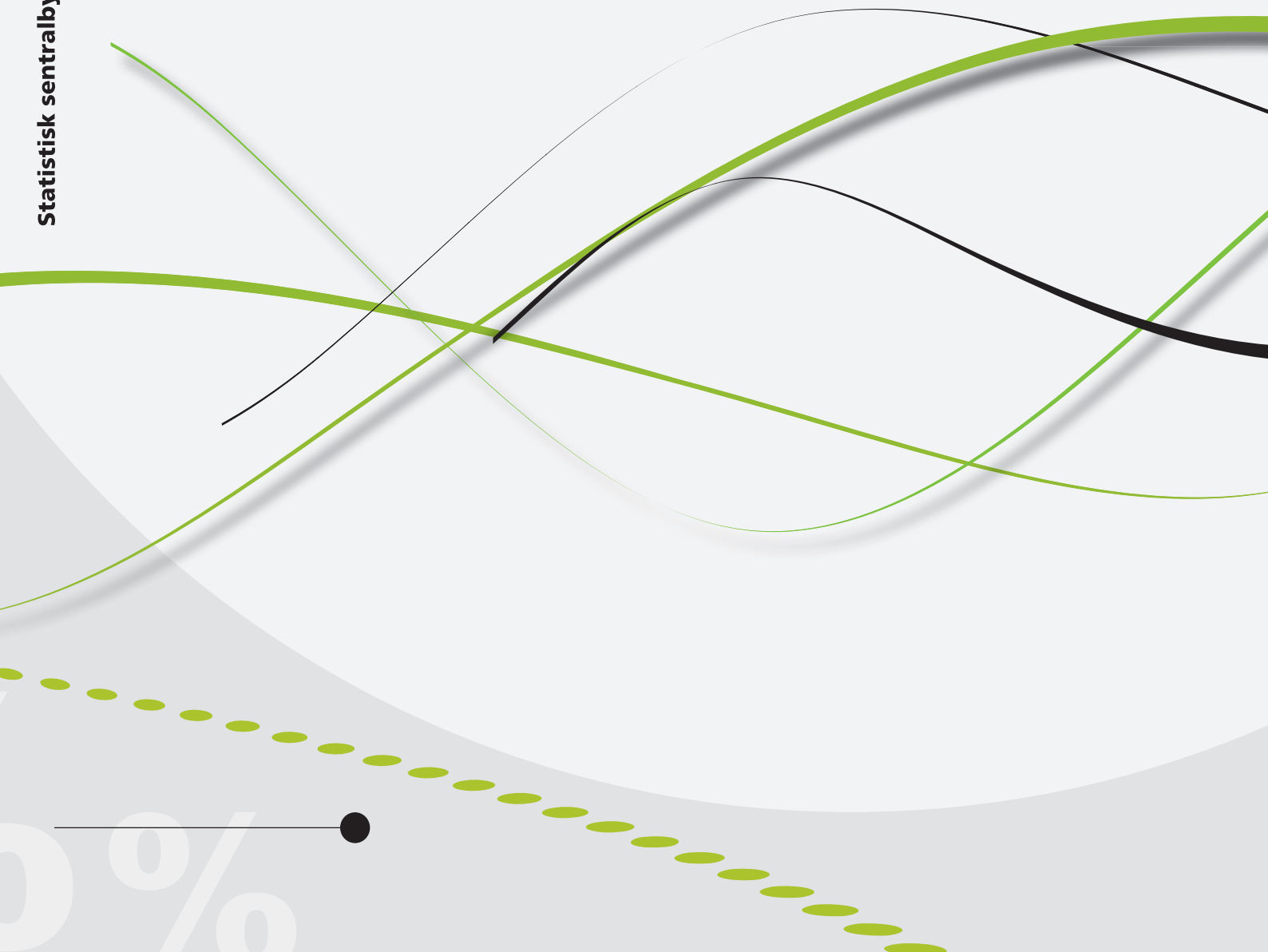

Anne Berit Dalgard

Sambruk i kommunale og statlige ytelser

En analyse av samtidig bruk av ulike velferdsytelser

Anne Berit Dalgard

Sambruk i kommunale og statlige ytelser

En analyse av samtidig bruk av ulike velferdsytelser

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.

Publisert desember 2015

ISBN 978-82-537-9270-5 (trykt)
ISBN 978-82-537-9271-2 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Rapporten *Sambruk i statlige og kommunale ytelser* presenterer statistikk for å beskrive omfanget av sambruk mellom sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad, samt ulikhet i sambruk innenfor grupper med ulike demografiske kjennetegn.

Rapporten er tilgjengelig i pdf-format på Statistisk sentralbyrås nettsider under adressen: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet>.

Prosjektet er finansiert av Arbeids- og sosialdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 7. desember 2015.

Christine Meyer

Sammendrag

Sambruk defineres som samtidig mottak av flere velferdsytelser. Det er fra tidligere lite organisert kunnskap om sambruk mellom ulike ytelser. Denne rapporten gir en deskriptiv oversikt over omfanget av sambruk mellom sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad, samt ulikheter i sambruk innenfor grupper med ulike demografiske kjennetegn. Rapporten kan fungere som et springbrett for grundigere analyser for å forstå mekanismene rundt sambruk mellom forskjellige ytelser.

Sambruk med sosialhjelp blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad

Sosialhjelp er den mest fleksible ytelsen med tanke på sambruk, fordi den er ment som en subsidiær ytelse som skal sikre at grunnleggende økonomiske behov kan dekkes når ingen andre muligheter til forsørgelse finnes. Rapporten viser at andelen sambruk med sosialhjelp er betydelig høyere blant mottakere av kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad enn blant mottakere av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger. En grunnleggende forskjell mellom disse ytelsene er stønadsstørrelsen: Mottakere av kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad mottar en årlig stønad på 2 G (2/3 av dette for mottakerne under 25 år), mens stønadsstørrelsen for uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er beregnet ut fra tidligere inntekt og vil derfor i mange tilfeller vil være noe høyere.

Videre viser også rapporten at det er en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, og høyere blant enslige enn personer som lever i parforhold. Andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende alder blant mottakere av arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad, mens blant mottakerne av introduksjonsstønad øker andelen med økende alder. Blant mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd viser rapporten en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn blant resten av befolkningen. Blant mottakere av kvalifiseringsstønad, derimot, gjelder dette kun for enslige med barn med innvandrerbakgrunn. Resultatene viser derimot ingen forskjell mellom mottakere som bor i kommuner med høye eller lave innbyggertall. Andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende utdanningsnivå for mottakere av arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad og uføretrygd. Blant mottakere av introduksjonsstønad har mottakere med videregående utdanning noe lavere sambruksandel enn mottakere med lavere og høyere utdanning.

Sambruk med arbeidsavklaringspenger blant mottakere av gradert uføretrygd

Mottakerne av gradert uføretrygd som har sambruk med arbeidsavklaringspenger skiller seg fra dem som har sambruk med sosialhjelp. En sambruker av gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er erklært delvis ufør, men har også en delvis en nedsatt arbeidsevne i en slik grad at vedkommende hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid, og får bistand bestående av for eksempel arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV.

Rapporten viser at det blant mottakerne av gradert uføretrygd er en høyere andel kvinner enn menn som har sambruk med arbeidsavklaringspenger, og at andelen sambruk synker med økende alder. Enslige med barn skiller seg ut med en høyere andel sambruk enn mottakerne som lever i andre typer familier. Det er også en høyere andel sambruk blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn blant resten av befolkningen. Resultatene viser ingen forskjell i sambruk mellom mottakere av gradert uføretrygd etter utdanningsnivå. Til slutt viser resultatene at andelen sambruk øker med økende innbyggertall i kommunen.

Abstract

This report provides a descriptive overview of the scope of simultaneous use between social assistance, rehabilitation benefit, disability benefit, qualification benefit and introduction benefit, as well as differences in simultaneous use within groups with different demographic characteristics. Simultaneous use is defined as the simultaneous receipt of more than one welfare benefit. There is little prior knowledge on the simultaneous use of different benefits. The report can therefore serve as a springboard for more thorough analysis in order to understand the mechanisms of simultaneous use of different benefits.

Simultaneous use of social assistance among recipients of rehabilitation benefit, disability benefit, qualification benefit and introduction benefit

Social assistance is the most flexible benefit with regard to simultaneous use because it is a subsidiary benefit aimed at ensuring that basic financial needs are met when no other support is available. The report shows that the share of simultaneous use of social assistance is significantly higher among recipients of qualification benefit and introduction benefit than among recipients of disability benefit and rehabilitation benefit. A fundamental difference between these benefits is the amount: recipients of qualification benefit and introduction benefit receive a fixed annual grant, while disability benefit and rehabilitation benefit are based on previous income, and are therefore higher in many cases.

The report also shows that the share of simultaneous use among men is higher than among women, and higher among single people than those who live with their partner. The share of simultaneous use of social assistance decreases with age among recipients of rehabilitation benefit and qualification benefit, while increasing with age among the recipients of the introduction benefit. Among recipients of rehabilitation benefit and disability benefit, the report shows a higher proportion of simultaneous use of social assistance among immigrants with a background from Asia, Africa etc. than among the general population. Among recipients of qualification benefit, however, this only applies to single immigrants with children. The results, however, show no difference between recipients who live in municipalities with a large or small population. Among recipients of rehabilitation benefit, qualification benefit and disability benefit, the share of simultaneous use decreases in line with the level of education. Recipients of introduction benefit whose highest level of education is upper secondary have a slightly lower share of simultaneous use than recipients with either a lower or higher education.

Simultaneous use of rehabilitation benefit among recipients of graded disability benefit

Recipients of graded disability benefit who also receive rehabilitation benefit differ from those who have simultaneous use of social assistance. Persons who receive both graded disability benefit and rehabilitation benefit are considered to be partially incapacitated. They are also regarded as having a partially impaired capacity to work to the degree that they are unable to secure or retain gainful employment. Assistance is therefore given to this group in the form of back to work initiatives, medical treatment or other help from NAV.

The report shows that the share of simultaneous use of graded disability benefit and rehabilitation benefit is higher among women than men, and that the share decreases with age. The share of simultaneous use among single people with children is markedly higher than for recipients with other family compositions. There is also a higher proportion of simultaneous use among immigrants with a background from Asia, Africa etc. than among the general population. The results show no difference in simultaneous use among recipients with different levels of education. Finally, the results show that the larger the population in the municipality, the higher the share of simultaneous use.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
2. Begreper	8
2.1. Velferdsytelser – hovedtrekk i lovgivning	8
2.2. Sambruk.....	12
2.3. Demografiske kjennetegn	12
3. Datagrunnlag	13
3.1. Datakilder	13
3.2. Populasjonens størrelse.....	14
3.3. Demografiske kjennetegn ved populasjonen	15
4. Omfang av sambruk generelt	17
4.1. Sambruk av ulike velferdsytelser.....	17
4.2. Omfang av ulike typer sambruk.....	19
5. Demografiske kjennetegn ved sambrukerne	21
5.1. Sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp.....	22
5.2. Sambruk mellom kvalifiseringsstønad og sosialhjelp	23
5.3. Sambruk mellom introduksjonsstønad og sosialhjelp.....	25
5.4. Sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp	27
5.5. Sambruk mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger.....	29
6. Oppsummering	30
Referanser	33
Figurregister	35
Tabellregister	36

1. Innledning

Velferdsytelser er ytelser fra velferdsstaten som skal sikre borgernes velferd. I denne rapporten har vi tatt utgangspunkt i fem velferdsytelser fra folketrygden som skal kompensere for tapt arbeidsinntekt: arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, sosialhjelp og uføretrygd. Alle disse ytelsene har som formål å være en inntektssikring for ulike grupper med midlertidig eller varig tapt arbeidsinntekt. Selv om hver av ytelsene er utviklet for ulike formål, mottar noen flere av ytelsene på samme tid – vi betegner dette som sambruk mellom ytelser. Hensikten med denne rapporten er å undersøke hvordan sambruken mellom disse ytelsene arter seg. Dette vil vi gjøre ved både å se nærmere på omfanget av sambruken og fokusere på ulike demografiske kjennetegn ved mottakerne og sambrukerne.

Sambruk

Mottak av flere ytelser på samme tidspunkt

Sosialhjelp har som formål å være en subsidiær og midlertidig inntektssikring, som skal sikre at grunnleggende behov kan dekkes når ingen andre muligheter til forsørgelse finnes. Både i nyhetsbildet og i forvaltningen har det vært en uttrykt bekymring om at noen mottakere av sosialhjelp har blitt «innelåst» i ytelsen. De siste årene har det blitt innført flere nye ytelser med formål om å avlaste sosialhjelpen.

I 2004 ble det innført en obligatorisk ordning med introduksjonsstønad for nyankomne innvandrere som deltar i introduksjonsprogram. Introduksjonsstønad ble utformet som er mer fast månedlig stønad over perioden med deltakelse i introduksjonsprogram (opp til 2 år) slik at nyankomne innvandrere skulle få en mer forutsigbar stønad (2 ganger folketrygdens grunnbeløp (2 G) og 2/3 av denne ytelsen for deltakere under 25 år).¹

Erfaringene fra introduksjonsprogrammet var viktige da kvalifiseringsprogrammet med tilhørende kvalifiseringsstønad ble innført. Fra 1. januar 2010 skulle alle kommuner tilby kvalifiseringsprogram. Målet for dette programmet var å gi nødvendig oppfølging for at langtidsmottakere av sosialhjelp med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne skal kunne komme i arbeid eller meningsfull aktivitet. Kvalifiseringsstønad er også på 2 G og 2/3 av dette for personer under 25 år.

Uføretrygd, og den tidligere uførepensjonen, skal sikre inntekt for personer som har fått inntekts eller arbeidsevnen varig nedsatt på grunn av skade, sykdom eller lyte. Den utbetalte ytelsen baserer seg på tidligere inntekt, og vil derfor variere fra mottaker til mottaker. Den minste årlige ytelsen vil også variere tilfelle til tilfelle, men er mellom 2 og 3 G. Fordi uføretrygd er ment som en varig ytelse, og størrelsen på stønaden derfor er noe høyere enn for de tidsavgrensede ytelsene, er sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp spesielt interessant, og vil vies mer oppmerksomhet enn andre typer sambruk i denne rapporten.

Ytelsen arbeidsavklaringspenger ble innført i 1.3.2010 som erstatning for ytelsene yrkesrettet attføring, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad. Arbeidsavklaringspenger sikrer inntekt for personer som er under aktiv behandling, har deltatt på et arbeidsrettet tiltak eller fått annen oppfølging med sikte på å skaffe seg eller beholde arbeid i opp til 4 år. Den utbetalte ytelsen baserer seg på tidligere inntekt, men har en minste årlig ytelse som tilsvarer 2 G.

¹ G er folketrygdens grunnbeløp. 2 G tilsvarer i 2014: $88\,370\text{ kr} * 2 = 176\,740\text{ kr}$. 2/3 av dette beløpet tilsvarer i 2014 $117\,826,22\text{ kr}$.

Rapporten er delt inn i 6 deler. Del 2 inneholder begrepsavklaringer og en beskrivelse av hovedtrekkene i lovgivningen for de fem ytelsene. I del 3 beskrives både datamaterialet og demografiske kjennetegn ved mottakerne av de ulike ytelsene. I del 4 diskuteres ulike former for sambruk mellom ytelsene, og omfanget av relevante former for sambruk. I del 5 undersøkes ulikheter i sambruk mellom grupper med ulike demografiske kjennetegn. Rapporten avsluttes med en oppsummering i kapittel 6.

2. Begreper

2.1. Velferdsytelser – hovedtrekk i lovgivning

Lovgivningen rundt ytelsene arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, sosialhjelp og uføretrygd er kompleks. For noen av ytelsene har også lovgivningen endret seg noe i perioden mellom 2005 og 2014. For å kunne analysere over tid, er det ikke mulig å ta hensyn til detaljer i lovgivningen, og en må fokusere på hovedtrekkene. I det følgende kommer en oversikt over hovedtrekk i lovgivningen for de 5 ytelsene.

Arbeidsavklaringspenger

Arbeidsavklaringspenger er en helserelatert ytelse og ordning som ble innført 1. mars 2010 til erstatning for ytelsene attføringspenger, rehabiliteringspenger og tidsbegrenset uførestønad.² Arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt i perioder en person på grunn av sykdom, skade eller lyte har fått arbeidsevnen nedsatt³ i en slik grad at vedkommende hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid.

Når det vurderes om arbeidsevnen er nedsatt i en slik grad at personen hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid, skal det blant annet legges vekt på helse, alder, evner, utdanning, yrkesbakgrunn, interesser, ønsker, muligheter for å gå tilbake til nåværende arbeidsgiver, arbeidsmuligheter på hjemstedet og arbeidsmuligheter på andre steder der det er rimelig at vedkommende tar arbeid. For å kunne motta arbeidsavklaringspenger er det et vilkår at man enten er under aktiv behandling, deltar i et aktivt tiltak, eller at man selv etter at dette er prøvd fremdeles anses å ha en viss mulighet for å komme i arbeid. Mottakere av arbeidsavklaringspenger skal også få jevnlig oppfølging fra Arbeids- og velferdsetaten. Formålet med ytelsen er å sikre inntekt mens en får aktiv behandling, deltar på et arbeidsrettet tiltak eller får annen oppfølging med sikte på å skaffe deg eller beholde arbeid jamfør lov om folketrygd § 11. Ytelsen er normalt begrenset til 4 år.

Hovedregelen er at ytelsen gjelder for alle i alderen 18–67 år som har vært medlemmer av folketrygden i minst tre år. Arbeidsavklaringspengene utgjør 66 prosent av inntektsgrunnlaget, og minste ytelse er 2G (2,44 G dersom personen har fått sin arbeidsevne nedsatt før fylte 26 år).⁴ For personer som i tillegg mottar en annen redusert ytelse fra folketrygden, gis det reduserte arbeidsavklaringspenger. Grunnvilkåret for å få arbeidsavklaringspenger er at arbeidsevnen må være redusert med minst halvparten (50 prosent). Dette vilkåret gjelder som inngangsvilkår for arbeidsavklaringspenger. Når brukeren først har fylt dette vilkåret og arbeidsavklaringspenger er tilstått, kan det ytes reduserte arbeidsavklaringspenger ytes helt ned til 40 prosent. Dette åpner for at brukeren kan kombinere reduserte

² Tidligere (før 1.3.2010) mottok personer som var under medisinsk behandling rehabiliteringspenger, mens de som deltok i et arbeidsrettet tiltak mottok attføringspenger. Tidsbegrenset uførestønad kunne innvilges om man, til tross for medisinsk behandling og forsøk på attføring, ikke kunne komme i arbeid i overskuelig framtid, men at det var håp på lengre sikt.

³ Rundskriv om vurdering av nedsatt arbeidsevne:
<https://www.nav.no/rettskildene/Rundskriv/%C2%A7+11-5+Nedsatt+arbeidsevne.232189.cms>

⁴ 2 G tilsvarte i 2014 176 740 kr. 2,44 G tilsvarte 215 622,80 kr.

arbeidsavklaringspenger og inntektsgivende arbeid i inntil 60 prosent stilling, og at det blir lettere å kombinere arbeidsavklaringspenger med andre ytelser. Ved inntektsgivende arbeid reduseres arbeidsavklaringspengene i forhold til arbeidstid.

Kvalifiseringsprogram og kvalifiseringsstønad

Kvalifiseringsprogrammet retter seg mot personer med vesentlig nedsatt arbeids- og inntektsevne, som har ingen eller svært begrensede ytelser i folketrygden jamfør § 29 i lov om sosiale tjenester i arbeid- og velferdsforvaltningen (Sosialtjenesteloven). Programmet retter seg mot langtidsmottakere av sosialhjelp, og formålet er å bidra til at flere i målgruppen kommer i arbeid. Tilbudet skal gis til personer som vurderes å ha en mulighet for å komme i arbeid gjennom tettere og mer forpliktende bistand og oppfølging. Til forskjell fra arbeidsavklaringspenger er *sykdom, skade eller lyte* ingen forutsetning for deltakelse i kvalifiseringsprogram. *Sykdom, skade eller lyte* utelukker ikke deltakelse i kvalifiseringsprogrammet (NAV, 2015, pkt. 4.29.2.9). Mange i denne gruppen ville vært avhengige av økonomisk sosialhjelp som hovedinntektskilde over lengre perioder uten et slikt program.

Gjennom kvalifiseringsprogrammet skal deltakerne få tett og koordinert oppfølging og individuelt tilpassede tiltak i form av et heltidsprogram. Programmet skal jamfør § 30 inneholde arbeidsrettede tiltak og arbeidsøkning, men kan i tillegg inneholde tiltak for å støtte opp under og forbedre overgang til arbeid, slik som opplæring, motivasjonstrening og liknende. Kvalifiseringsprogrammet skal ikke brukes som avklaring av helseproblematikk. Dersom deltakeren har behov for dette og derfor kan ha rett til arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd og setter frem krav om det, skal kvalifiseringsprogrammet stanses fordi overgang til arbeid ikke lenger er målet for programmet (NAV, 2015, pkt. 4.29.2.9). Kvalifiseringsprogrammet er i hovedsak rettet mot langtidsmottakere av sosialhjelp og har som mål å få deltakerne i ordinært arbeid i løpet av programtiden. Mange av deltakerne har i utgangspunktet svak tilknytning til arbeidsmarkedet med liten eller ingen yrkeserfaring fra før. Det er stor variasjon i hvordan kommunene tolker inngangskriteriene⁵ fordi de i stor grad er skjønnsbaserte. Dette fører igjen til variasjon i type deltakere i kvalifiseringsprogram i ulike kommuner. I følge veilederne er det mange av deltakerne som sliter med sosiale, psykiske og/eller rusrelaterte problemer, og ved de større NAV-kontorene er det en stor andel innvandrere (Djuve, Nielsen, & Strand, 2012; Langeland, Herud, & Ohrem, 2014; Legard, Schafft, & Spjelkavik, 2009).

For den tiden en person deltar i kvalifiseringsprogram, har vedkommende rett til kvalifiseringsstønad jamfør § 35. Kvalifiseringsstønaden skal på årsbasis være lik 2 G. En deltaker under 25 år har kun rett på 2/3 av dette beløpet.⁶

I 2011 oppga $\frac{3}{4}$ sosialhjelp som viktigste inntektskilde da de søkte opptak til kvalifiseringsstønad (Kann & Naper, 2012). Siden kvalifiseringsstønad rekrutterer fra de «tyngste» brukerne av sosialhjelp, må det antas at denne ordningen avlaster dem som mottar sosialhjelp som viktigste inntektskilde. Innføringen av programmet har bidratt til å dreie profilen til sosialhjelpsmottakerne noe i retning av «lettere» tilfeller, og at det ble relativt færre mottakere med sosialhjelp som hovedinntektskilde (Grebstad & Tønseth, 2010; Tønseth, 2015).

Introduksjonsprogram og introduksjonsstønad

Introduksjonsprogrammet for nyankomne innvandrere er et integreringspolitisk tiltak som alle norske kommuner har plikt til å tilby nyankomne flyktninger i

⁵ NAV om arbeidsevnevurderingen:

<https://www.nav.no/no/Person/Arbeid/Oppfolging+og+tiltak+for+a+komme+i+jobb/Oppfolging+fra+NAV/Arbeidsevnevurdering>

⁶ 2 G tilsvarte i 2014 176 740 kr. 2/3 av dette utgjør 117 826,66 kr.

henhold til introduksjonsloven. Undervisning i norsk språk og samfunnskunnskap står sentralt, sammen med arbeidspraksis og andre tiltak som skal føre til arbeid eller utdanning. Gjennom lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (Introduksjonsloven) ble introduksjonsprogram og -stønning til nyankomne innvandrere innført som obligatorisk ordning for kommunene fra og med 1. september 2004. Rett og plikt til deltakelse i introduksjonsprogram gjelder for nyankommet innvandrere med flyktningeliknende bakgrunn mellom 18 og 55 år som har behov for grunnleggende kvalifisering, jmf § 2. Siktemålet skal være å styrke personenes mulighet til å delta i yrkes- og samfunnsliv i Norge og oppnå økonomisk selvstendighet.

Introduksjonsprogrammet skal tilpasses den enkelte deltakers behov for kvalifisering og skal som hovedregel være i inntil to år, men kan i særlige tilfeller være i inntil tre år. Målet med introduksjonsprogrammet er å gi nyankomne innvandrere grunnleggende ferdigheter i norsk, innsikt i norsk samfunnsliv, samt å forberede for deltakelse i yrkeslivet og/eller utdanning. Alle deltakerne har krav på en individuell plan som skal utformes etter personens opplæringsbehov og hvilke tiltak som kan være nyttige for vedkommende. Programmet skal være helårig og på fulltid og skal minst inneholde opplæring i norsk og samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre opplæring eller tilknytning til arbeidslivet.

For den tiden en person deltar i introduksjonsprogrammet, har vedkommende rett til introduksjonsstønning. Introduksjonsstønningen skal på årsbasis være lik 2 G. En deltaker under 25 år har kun rett på 2/3 av dette beløpet, jmf § 8.⁷ Denne forskjellen er begrunnet med at unge deltakere har et lavere utgiftsnivå og for eksempel har lettere for å bo i bofellesskap. For unge enslige forsørgere kan dette slå urimelig ut, og er i større grad forventet at denne gruppen søker sosialhjelp (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015). Det er vanskelig å anslå hvor mange av deltakerne i introduksjonsprogram som uten denne ordningen ville ha tilhørt gruppen med sosialhjelp som viktigste inntektskilde. Det er rimelig å tro at innføringen av introduksjonsstønning har vært en viss avlastning for sosialhjelp (Grebstad & Tønseth, 2010; Tønseth, 2015), selv om flertallet av husholdningene med en eller flere deltakere i introduksjonsprogrammet mottar sosialhjelp i tillegg til introduksjonsstønningen (Enes, 2014).

Sosialhjelp

Økonomisk sosialhjelp gis etter lov om sosiale tjenester (Sosialtjenesteloven). Formålet med den kommunale sosialhjelpen (økonomisk stønning) skal sikre at alle har nok midler til livsopphold, og den er kun ment å være en subsidiær ytelse av kortere varighet. Økonomisk sosialhjelp blir kalt det «siste sikkerhetsnettet» i velferdsstaten (Grebstad, 2012) fordi de skal sikre at grunnleggende behov kan dekkes når ingen andre muligheter til forsørgelse finnes. Før en kan få sosialhjelp må alle andre muligheter til selvforsørgelse være vurdert (lønnsinntekter, trygde- rettigheter, studielån, bruk av formue og reduksjon av utgifter). Sosialhjelp er ment å være midlertidig og skal bidra til at mottakeren blir økonomisk selvhjulpen. Utbetalingene er derfor utformet slik at de skal dekke nødvendige behov i en vanskelig livsfase og kan både utbetales som bidrag og lån. Utmåling av sosialhjelp, samt vurdering av annen hjelp og oppfølging, skal vurderes individuelt og skjønsmessig ut fra mottakernes behov. Hvor høy stønning brukerne får utbetalt, avhenger av det allmenne kostnadsnivået der de bor, noe som igjen har tydelig sammenheng med sentralitet og kommunestørrelse. Mottakere bosatt i byer med over 50 000 innbyggere kunne i 2014 regne med å få utbetalt nesten dobbelt så mye som personer i kommuner med under 5 000 innbyggere (SSB, 2015b).

⁷ 2 G tilsvarte i 2014 176 740 kr. 2/3 av dette utgjør 117 826,66 kr.

De siste årene er det et innført flere nye støtteordninger som i noen grad avlaster den økonomiske sosialhjelpen – blant disse er kvalifiseringsprogrammet og introduksjonsprogrammet. Disse har bidratt til å endre profilen til den gruppen som blir igjen i sosialhjelpssystemet (Grebstad & Tønseth, 2010).

Uføretrygd

Formålet med uføretrygd, og den tidligere uførepensjonen, er å sikre inntekt til livsopphold for personer som har fått inntektsevnen eller arbeidsevnen varig nedsatt på grunn av sykdom, skade eller lyte, jmf lov om folketrygd § 12 (Folketrygdloven). For å få innvilget uføretrygd må en ha gjennomgått hensiktsmessig medisinsk behandling og individuelle og hensiktsmessige arbeidsrettede tiltak for å bedre inntektsevnen, og fordi det er en varig ytelse skal den kun gis når det ikke er utsikt for bedring av inntektsevnen.

Det er et vilkår for rett til uføretrygd at evnen til å utføre inntektsgivende arbeid (inntektsevnen) er varig nedsatt med minst halvparten (50 prosent), jmf § 12 - 7. For personer som mottar arbeidsavklaringspenger når krav om uføretrygd settes fram, er det tilstrekkelig at inntektsevnen er varig nedsatt med 40 prosent. For personer som er blitt ufør som følge av en yrkesskade ytes uføretrygd ved uføregrader ned til 30 prosent. For alle mottakere av uføretrygd skal det fastsettes en uføregrad ved å sammenligne inntektsevne før og etter uførhet jmf § 12-10. Dersom personen har tapt hele inntektsevnen, skal uføregraden settes til 100 prosent. Dersom personen har tapt en del av inntektsevnen, skal uføregraden svare til den delen av inntektsevnen som er tapt. Det skal alltid vurderes om en person kan ha en lavere uføregrad enn 100 prosent. Likevel mottok kun rundt 18 prosent av de som mottok uføretrygd ved utgangen av 2012 gradert uføretrygd (Jacobsen & Thune, 2013).

Fra uførepensjon til uføretrygd

I denne rapporten brukes begrepet uføretrygd også for uførepensjon, selv om begrepet uføretrygd ikke ble tatt i bruk før 1.1.15.

Overgangen fra uførepensjon til uføretrygd innebærer blant annet at mottakerne av ytelsen skal få bedre oppfølging og at ytelsen skal bli enklere og mer fleksibel for å kombinere med arbeid (Prop. 130 L, 2010-2011).

Uførepensjonens størrelse ble fram til 1.1.15 beregnet på grunnlag av tidligere yrkesinntekt. Uføretrygdens størrelse, fra 1.1.15, beregnes på grunnlag av gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt i de tre beste inntektsårene i de fem siste kalenderårene før uføretidspunktet, jmf § 12-11. Ytelsens størrelse utgjør 66 prosent av dette inntektsgrunnlaget. Minste årlige ytelse er 2,28 ganger grunnbeløpet (ordinær sats) for personer som lever sammen med en ektefelle eller med en samboer. For enslige utgjør minste årlige ytelse 2,48 ganger grunnbeløpet (høy sats). Minsteytelsen i uføretrygden er høyere enn for arbeidsavklaringspenger, fordi uføretrygden fortsatt skal være en varig ytelse. For en person som har blitt ufør før fylte 26 år (såkalt ung ufør) er minsteytelsene henholdsvis 2,66 og 2,91 ganger grunnbeløpet. Formålet med dette er at unge uføre som har redusert mulighet til selv å tjene opp rettigheter med egen inntekt, skal sikres en garantert minste ytelse. Det er også mye fokus på tiltak rettet mot unge uføre for å tilrettelegge for arbeid (Prop. 130 L, 2010-2011).

Med ny uføretrygd skal det også være enklere å kombinere ytelsen med arbeid enn det var med uførepensjonsordningen. Den tidligere uførepensjonen kunne kombineres med inntekt opp til 1 G uten at stønadsbeløpet ble påvirket. Den nye uføretrygden justeres når arbeidsinntekten øker utover 0,4 G, men utbetalt uføreytelse står mer i forhold til den bortfalte inntektsevnen, noe som skal gi økte insentiver for å arbeide (Prop. 130 L, 2010-2011).

2.2. Sambruk

Sambruk defineres i denne rapporten som at en person mottar flere ytelser på samme tidspunkt, og operasjonaliseres som registrert⁸ mottak av flere ytelser i løpet av samme måned.

Sambruk mellom enten arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønning, introduksjonsstønning eller uføretrygd og sosialhjelp er definert som registrert mottak av en av de nevnte ytelsene i tillegg til sosialhjelp i løpet av samme måned i minst én måned i løpet av et referanseår. Sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er definert som mottak av begge disse ytelsene i minst to måneder i løpet av et referanseår, fordi svært mange mottakere går fra den ene til den andre i løpet av en måned uten at dette bør defineres som sambruk.

Vi skiller også mellom kort og langt sambruk mellom sosialhjelp og uføretrygd. Kort sambruk defineres som sambruk i 5 eller færre måneder i løpet av et referanseår. Langt sambruk defineres som sambruk i 6 eller flere måneder i løpet av et referanseår. Personer med langt sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp vil i mange studier også være klassifisert som langtidsmottakere av sosialhjelp (Dahl, Enes, Jørgensen, & Trewin, 2006; Grebstad, 2012).

2.3. Demografiske kjennetegn

Alder En persons alder er definert som en persons alder ved utgangen av et referanseår.

Innbyggertall i kommunen Innbyggertall i kommunen er definert etter hvor mange innbyggere en kommune har ved utgangen av referanseåret. Innbyggertallet er klassifisert i 6 kategorier ut i fra *Klassifisering av kommuner etter innbyggertall 1998*⁹: (1) Under 2 000 innbyggere, (2) 2 000 - 4 999 innbyggere, (3) 5 000 - 9 999 innbyggere, (4) 10 000 - 19 999 innbyggere, (5) 20 000 - 49 999 innbyggere og (6) 50 000 eller flere innbyggere.

Familietype Familietype er definert med utgangspunkt i *Standard for gruppering av familier*¹⁰, og det skilles mellom 4 typer familier: enslige uten barn, enslige med barn, par med barn og par uten barn.

Som et par regnes to personer som er bosatt i samme bolig og er gift med hverandre, er registrerte partnere eller er samboere, dvs. er i samliv uten å ha inngått ekteskap eller registrert partnerskap.

Barn er personer som er registrert bosatt sammen med minst én av foreldrene (biologiske- eller adoptivforeldre), og som ikke er i samliv og/eller har egne barn. Barn omfatter biologiske barn og adoptivbarn, men ikke fosterbarn. I denne rapporten er kun barn under fylte 18 år inkludert som barn.

⁸ I denne rapporten er sambruket identifisert med utgangspunkt i registerdata fra NAV. Dette er et annet datagrunnlag enn det som blir brukt i SSB sin løpende statistikk om sosialhjelp (SSB, 2015b), hvor sambruk blir identifisert med utgangspunkt i spørsmålet: «Har mottakeren noen trygd/pensjon ved siste kontakt?» på innrapporteringskjemaet for sosialhjelp i KOSTRA (Skjema 11). Tallene kan derfor avvike noe.

⁹ Klassifisering av kommuner etter innbyggertall:
<http://stabas.ssb.no/ItemsFrames.asp?ID=8104002&Language=nb>

¹⁰ Standard for gruppering av familier:
<http://stabas.ssb.no/ItemsFrames.asp?ID=4360101&Language=nb>

<i>Innvandrere</i>	En innvandrere er definert som en person som er født i utlandet av utenlandsfødte foreldre og fire utenlandske besteforeldre som på et tidspunkt har innvandret til Norge.
<i>Kjønn</i>	En persons registrerte kjønn i folkeregisteret ved utgangen av et referanseår.
<i>Landbakgrunn</i>	Eget fødeland for innvandrere, gruppert i to grupper: <i>EU etc.</i> omfatter personer som kommer fra EU/EØS-land, USA, Canada, Australia og New Zealand. <i>Afrika, Asia etc.</i> omfatter personer som kommer fra Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand og Europa utenom EU/EØS. For resten av befolkningen er landbakgrunn Norge.
<i>Utdanningsnivå</i>	En persons utdanningsnivå er definert som høyeste fullførte utdanning ved utgangen av et referanseår. Utdanningsnivået er klassifisert i 3 kategorier med utgangspunkt i <i>Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS 2000)</i> ¹¹ : (1) <i>Grunnskole</i> inkluderer alle med høyeste utdanningsnivå opp til og med fullført ungdomsskole. (2) <i>Videregående</i> inkluderer alle som har fullført videregående skole i tillegg til de som har fullført påbygging til videregående utdanning som omfatter utdanninger som bygger på videregående skole, men som ikke er godkjent som høyere utdanning. (3) <i>Høyere utdanning</i> omfatter både kort og lang utdanning på universitets- og høyskolenivå samt forskerutdanning. SSB mangler opplysning om utdanningsnivå for mange innvandrere og disse er skilt ut i en egen kategori <i>Uoppgitt</i> .

3. Datagrunnlag

Dataene inneholder informasjon om alle personer som har mottatt sosialhjelp, uføretrygd eller introduksjonsstønad i et gitt år mellom 2005 og 2014, arbeidsavklaringspenger eller kvalifiseringsstønad mellom 2010 og 2014 eller en kombinasjon av flere av disse. Mottakere er både registrert med ytelse og et referanseår for når de mottok ytelsen. Mottakere som har mottatt en ytelse i flere av referanseårene vil være telt i hvert referanseår de har vært mottakere.

Alle mottakere av en av ytelsene som er bosatt¹² i Norge med gyldig fødselsnummer ved utgangen av et referanseår (31. desember) er koblet til demografiske befolkningsdata av 31. desember i referanseåret.¹³ Det er med andre ord bare laget statistikk over personer som er bosatt i Norge 31. desember i referanseåret (dette utelukker personer som har utvandret eller dødd i løpet av et referanseår).

3.1. Datakilder

Dataene er hentet fra ulike datakilder, og koblet sammen for å kunne gjennomføre analysen.

KOSTRA og administrative register fra NAV

Data om introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad og sosialhjelp er samlet inn fra kommunene gjennom KOSTRA-innrapporteringen¹⁴.

¹¹ Norsk standard for utdanningsgruppering (NUS2000):

<http://stabas.ssb.no/ItemsFrames.asp?ID=8970788&Language=nb>

¹² Personer som oppholder seg i norske kommuner i minst seks måneder regnes som bosatt i Norge. Personer som kommer fra utlandet, regnes som bosatt i Norge når de har lovlig opphold i norsk kommune, og har til hensikt å bli her ikke bare midlertidig (Forskrift om folkeregistrering, 2015)

¹³ For mottakere som har mottatt en ytelse i flere av referanseårene vil demografiske befolkningsdata for hvert av referanseårene bli brukt.

¹⁴ KOSTRA: <https://www.ssb.no/offentlig-sektor/kostra/>

Data om uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er samlet fra administrative registre fra NAV.

SSBs befolkningsstatistikksystem

Data om personers familietype, bostedskommune, innvandrerkategori, landbakgrunn er hentet fra SSBs befolkningsstatistikksystem, som bygger på opplysninger fra folkeregisteret. Her finnes oppdaterte opplysninger om personer bosatt i Norge.

SSBs statistikkbank

Data om kommuners innbyggertall for hvert referanseår er hentet fra SSBs statistikkbank¹⁵. Statistikkbanken inneholder offisiell statistikk med detaljerte tabeller med tidsserier på forskjellige områder.

Nasjonal utdanningsdatabase

Data om personers utdanningsnivå er hentet fra nasjonal utdanningsdatabase¹⁶, som inneholder all SSBs individbaserte utdanningsstatistikk, fra avsluttet grunnskole til doktorgradsstudier.

3.2. Populasjonens størrelse

Tabell 3.1 viser at det årlig er mellom 106 000 og 122 000 mottakere av sosialhjelp. Antallet mottakere av arbeidsavklaringspenger er i overkant av 200 000 i året. Det har vært en økning i det årlige antallet mottakere av introduksjonsstønad fra 8 000 til 14 000 mottakere. Antallet mottakere av kvalifiseringsstønad har sunket fra 11 000 til 8 000. Ytelsen som omfatter flest personer er uføretrygd. Over 300 000 personer mottar årlig uføretrygd, og i overkant av 60 000 av disse mottar gradert uføretrygd. I del 4 vil de årlige mottakerpopulasjonene bli brukt for å se på omfanget av sambruk gjennom perioden.

Summen av alle mottakere av en ytelse i hvert referanseår gir *summen av antall årlige mottakere*. Denne summen vises nederst i Tabell 3.1 og reflekterer mottakergruppene fra alle referanseårene i ett. Denne størrelsen vil bli brukt i del 5 når vi skal se på demografiske kjennetegn ved mottakerne av de forskjellige ytelsene for hele perioden i ett.

Tabell 3.1 Antall mottakere av sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, uføretrygd og gradert uføretrygd (etter 2010) etter år, og summen av antall årlige mottakere

	Antall årlige mottakere av:					
	Sosial- hjelp	Arbeids- avklarings- penger	Introduk- sjons- stønad	Kvalifi- serings- stønad	Uføre- trygd	Gradert uføretrygd etter 2010
2005	126 296		8 223		306 823	
2006	119 997		8 718		303 963	
2007	107 467		8 267		301 674	
2008	106 765		8 672		301 171	
2009	115 312		9 965		303 368	
2010	116 963	202 227	11 811	11 605	308 843	61 055
2011	115 448	218 991	12 787	10 828	316 507	61 271
2012	112 320	212 329	13 153	9 504	320 657	62 123
2013	118 038	206 801	13 610	8 568	319 004	61 310
2014	122 800	206 386	14 708	8 338	323 788	62 333
Summen av antall årlige mottakere	1 161 406	1 046 734	109 914	48 843	3 105 798	308 092

Kilde: Statistisk sentralbyrå

¹⁵ Statistikkbanken: <https://www.ssb.no/statistikkbanken>

¹⁶ Nasjonal utdanningsdatabase: http://www.ssb.no/a/metadata/om_datasamlinger/nudb/nudb.html

3.3. Demografiske kjennetegn ved populasjonen

I rapporten vil sambruk mellom forskjellige ytelser bli analysert etter 5 demografiske kjennetegn ved mottakerne: kjønn, alder, familietype, landbakgrunn, innbyggertall i bostedskommunen og utdanning. I tillegg vil vi i den utvidede analysen av sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp også inkludere kjennetegnene uføregrad og første uføretidspunkt.

De demografiske kjennetegnene er valgt fordi mottakerne av de forskjellige ytelsene skiller seg ytterligere fra hverandre på flere av disse kjennetegnene. Tidligere studier av mottakere av ulike ytelser har vist at menn og kvinner skiller seg fra hverandre med blant annet status på arbeidsmarkedet før mottak av en ytelse, samtidig arbeid og overgang til arbeid (Bragstad, Ellingsen, & Lindbøl, 2012; Bråthen, 2010; Enes, 2014; Kann & Kristoffersen, 2014). Forskjellige aldersgrupper har ofte ulike årsaker til at de mottar en ytelse (Bragstad & Brage, 2011; Bragstad & Sørbo, 2015), i tillegg til at rettigheter og stønadsstørrelse for noen ytelser endrer seg med alder. Mottakere som lever i ulike familietyper har først og fremst ulike husholdninger å forsørge, enten alene eller sammen med en partner. I tillegg utbetaler noen av ytelsene et barnetillegg for at det skal være enklere å forsørge barn. Personer med landbakgrunn fra andre land enn Norge har ofte svakere tilknytning til arbeidsmarkedet enn personer med landbakgrunn fra Norge (Horgen, 2014; Pettersen, 2009) og har i mange tilfeller ikke opparbeidet seg trygderettigheter (Dahl et al., 2006). Sosialhjelpsutbetalingene per mottaker har vist seg å være betydelig høyere i kommuner med flere innbyggere (Dølvik, Nadim, & Nielsen, 2008), noe som kan indikere ulikhet i behov for økonomiske midler for å dekke grunnleggende økonomiske behov i kommuner med ulikt antall innbyggere. Uføregraden til en mottaker av uføretrygd sier noe om mottakerens definerte restarbeidsevne, og er derfor også en indikator på mottakerens mulighet til å arbeide ved siden av uføretrygden. Om første uføretidspunkt for en mottaker av uføretrygd er før eller etter fylte 26 år påvirker størrelsen på minsteytelsen for mottakeren, i tillegg til at unge uføre også skiller seg som en gruppe med lavere utdanning og mindre yrkesdeltakelse gjennom hele livet sammenliknet med resten av befolkningen (Sæther, 2009). Personer med ulikt utdanningsnivå utfører ofte forskjellige typer arbeidsoppgaver som i ulik grad kan kombineres med trygd (Dahl, 2005).

Mottakerne av de forskjellige ytelsene er i utgangspunktet ulike på flere av disse demografiske kjennetegnene. Tabell 3.2 viser prosentvis fordeling av ulike demografiske kjennetegn ved mottakerne av de forskjellige ytelsene. Fordelingene er beregnet med utgangspunkt i summen av antall årlige mottakere, som beskrevet i del 3.2, og gjelder derfor for hele perioden i samlet.

- Kjønn* Tabell 3.2 viser en nokså jevn fordeling av kvinner og menn blant mottakerne av de ulike ytelsene. Blant mottakerne av kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og sosialhjelp er det noe flere menn enn kvinner. At flere menn er mottakere av sosialhjelp avspeiler ikke nødvendigvis et større behov for sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, men at menn oftere enn kvinner er søkere av sosialhjelp i familier som trenger slik støtte (Dahl et al., 2006; Grebstad, 2012; Otnes, 1996). Blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd, derimot, er det noe flere kvinner enn menn. Blant mottakerne av gradert uføretrygd er 68 prosent av mottakerne kvinner, noe som er en større overvekt av kvinner enn blant mottakerne av uføretrygd generelt.
- Alder* Aldersfordelingen blant mottakerne av de forskjellige ytelsene varierer mellom de ulike ytelsene. Tabell 3.2 viser at de fleste mottakerne av arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og sosialhjelp er mellom 25 og 49 år. Blant mottakerne av kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og sosialhjelp er en større andel under 25 enn over 50 år. For mottakerne av arbeidsavklaringspenger er

det motsatt, der er hver tredje mottaker over 50 år. Blant mottakerne av uføretrygd er det en veldig høy konsentrasjon av personer over 50 år. 76 prosent av mottakerne av uføretrygd er over 50 år, mens kun 1 prosent er under 25 år. Blant mottakerne av gradert uføretrygd er andelen over 50 år større enn for mottakere av uføretrygd generelt. 80 prosent av mottakerne av gradert uføretrygd er over 50 år.

Familietype Tabell 3.2 viser at det blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad er en lavere andel enslige med barn enn andre familietyper. Blant mottakerne av introduksjonsstønad er 80 prosent av mottakerne enten enslige uten barn og par med barn. Enslige uten barn utgjør halvparten av alle mottakere av sosialhjelp. 90 prosent av mottakerne av uføretrygd har ikke barn, mens blant mottakerne av gradert uføretrygd er andelen som ikke har barn 85 prosent.

Landbakgrunn Tabell 3.2 viser at mottakerne av kvalifiseringsstønad og sosialhjelp har en høyere andel mottakere med landbakgrunn fra et annet land enn Norge sammenliknet med arbeidsavklaringspenger og uføretrygd. Blant mottakerne av kvalifiseringsstønad har omtrent halvparten landbakgrunn fra Norge, mens resten har landbakgrunn fra enten EU etc. eller Asia, Afrika etc. 30 prosent mottakerne av sosialhjelp har landbakgrunn fra et annet land enn Norge. Over 90 prosent av mottakerne av uføretrygd og gradert uføretrygd har landbakgrunn fra Norge, mens dette gjelder 87 prosent av mottakerne av arbeidsavklaringspenger. Ingen av mottakerne av introduksjonsstønad har (og kan heller ikke ha) landbakgrunn fra Norge.

Innbyggertall i kommunen Andelen mottakere i kommuner med ulikt innbyggertall varierer etter hvor stor andel av befolkningen som bor der, slik at det er flere mottakere i kommuner der det bor flere mennesker. Tabell 3.2 viser at den største forskjellen mellom mottakerne av de ulike ytelsene er andelen som bor i en kommune med 50 000 eller flere innbyggere. Mens 49 prosent av mottakerne av kvalifiseringsstønad bor i en kommune med 50 000 innbyggere, gjør bare 30 prosent av mottakerne av uføretrygd det samme. Andelen er enda mindre for mottakerne av gradert uføretrygd.

Utdanning Det er størst andel mottakere med grunnskole som høyeste fullførte utdanning innenfor alle ytelsene. Andelen mottakere med grunnskoleutdanning er omtrent 70 prosent blant mottakere av kvalifiseringsstønad, sosialhjelp og uføretrygd, mens den er i overkant av 50 prosent blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad og gradert uføretrygd. Tilsvarende har også mottakerne av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad og gradert uføretrygd en høyere andel med høyere utdanning enn mottakere av kvalifiseringsstønad, sosialhjelp og uføretrygd generelt.

Uføregrad og første uføretidspunkt Blant mottakerne av uføretrygd har 20 prosent under 100 prosent uføregrad, også kalt gradert uføretrygd. 14 prosent av mottakerne ble uføre før de fylte 26 år og tilhører derfor en gruppe med en noe høyere minsteytelse enn mottakerne som ble uføre etter fylte 26 år.

Tabell 3.2 Deskriptiv fordeling av demografiske kjennetegn ved mottakerne av sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, uføretrygd og gradert uføretrygd (etter 2010) (i prosent)

	Arbeids- avklarings- penger	Kvalifiserings- stønad	Introduksjons- stønad	Sosialhjelp	Uføretrygd	Gradert uføretrygd etter 2010
Kjønn						
Kvinne	59	46	50	44	58	68
Mann	41	54	50	56	42	32
Alder						
Under 25	7	21	20	22	1,4	0,1
25-49	60	68	76	60	22,3	20,1
50+	33	11	4	17	76,3	79,8
Familietype						
Enslige uten barn	29	39	40	50	36	22
Enslige med barn	8	12	11	15	2	3
Par uten barn	35	20	9	18	54	63
Par med barn	28	29	39	16	8	12
Landbakgrunn						
Norge	87	51	-	69	94	96
EU etc.	3	2	0,2	3	2	2
Asia, Afrika etc.	10	46	99,8	27	4	2
Innbyggertall i kommunen						
Under 2 000 innbyggere	2	1	2	2	3	3
2 000 - 4 999 innbyggere	8	6	8	8	10	11
5 000 - 9 999 innbyggere	12	8	14	11	13	15
10 000 - 19 999 innbyggere	17	14	19	15	18	19
20 000 - 49 999 innbyggere	25	22	21	23	24	23
50 000 eller flere innbyggere	35	49	36	40	30	28
Mangler info	0	0	1	0	1	0
Uføregrad						
100 %					80	
Under 100 %					20	
Alder ved uføre						
Under 26 år					14	
Over 26 år					86	
Utdanning						
Grunnskole	50	71	53	67	70	56
VGS	30	14	9	18	16	24
Høyere utd	19	8	15	8	12	20
Uoppgitt	2	7	23	6	2	0
Summen av antall årlige mottakere	100	100	100	100	100	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

4. Omfang av sambruk generelt

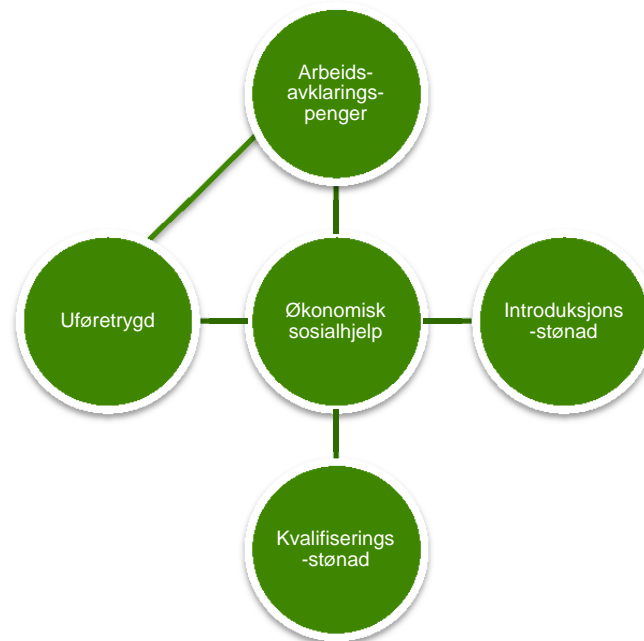
4.1. Sambruk av ulike velferdsytelser

Blant de fem studerte ytelsene er kun noen former for sambruk mulig. Figur 4.1 viser en oversikt over mulige former for sambruk mellom de 5 ytelsene som vi vil se nærmere på i denne rapporten.

Blant de fem ytelsene er sosialhjelp den mest fleksible ytelsen med tanke på sambruk. Sosialhjelp er en subsidiær ytelse med formål å sikre at alle har nok midler til livsopphold, og kan komme som et tillegg til hver av de andre ytelsene i situasjoner der en person ikke har tilstrekkelige økonomiske midler til forsørgelse. Sambruk mellom sosialhjelp og en av de andre ytelsene er den mest vanlige sambrukskombinasjonen. Med utgangspunkt i sosialhjelpens formål, å sikre at alle har tilstrekkelige økonomiske midler til forsørgelse, forventes det en høyere andel sambruk mellom statlige ytelser og den kommunale sosialhjelpen blant grupper som av ulike grunner har hatt svakere tilknytning til arbeidsmarkedet og derfor ikke har opparbeidet seg de samme økonomiske trygderettighetene.

Til tross for ulike formål er sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger også en utbredt form for sambruk blant mottakere av uføretrygd med redusert uføregrad. Det er mulig å motta gradert uføretrygd samtidig med reduserte arbeidsavklaringspenger når en er under behandling eller gjennomfører arbeidsrettede tiltak eller liknende.

Figur 4.1 Velferdsytelser som kan sambrukes

Ytelser som ikke kan kombineres

For mottakere av kvalifiseringsstønad er det ikke mulig å ha sambruk med hverken uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger. Dette er fordi disse ytelsene har ulike formål. Formålet med kvalifiseringsprogrammet er å bidra til at deltakerne, som ofte er rekruttert blant langtidsmottakere av sosialhjelp, kommer tilbake i arbeid i løpet av programtiden. Programmet skal ikke brukes til avklaring av helseproblematikk. I noen tilfeller vil det imidlertid sykdomsproblematikk komme fram blant (potensielle) deltakere til kvalifiseringsprogrammet. Dersom en deltaker på kvalifiseringsprogrammet søker om arbeidsavklaringspenger eller uføretrygd skal programmet stanses fordi overgang til arbeid ikke lenger er målet for programmet (NAV, 2015).

Introduksjonsstønaden reduseres i den utstrekning vedkommende mottar uføretrygd eller arbeidsavklaringspenger, men det er i praksis ingen som har sambruk mellom noen av disse ytelsene.

Introduksjonsstønad og kvalifiseringsstønad kan heller ikke kombineres fordi begge forutsetter at mottaker er deltaker på et av de respektive programmene på fulltid.

Det er også en teoretisk mulighet for sambruk mellom 3 av disse ytelsene ved å kombinere uføretrygd, arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp. Dette forekommer imidlertid ikke i praksis. I denne rapporten vil vi derfor kun fokusere på sambruk mellom to ytelser.

På grunnlag av dette er det relevant å se nærmere på fem former for sambruk:

- Arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp
- Kvalifiseringsstønad og sosialhjelp
- Introduksjonsstønad og sosialhjelp
- Uføretrygd og sosialhjelp
- Gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger

For di uføretrygd er ment som en varig ytelse, og størrelsen på stønaden derfor er noe høyere enn for de tidsavgrensede ytelsene, er sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp spesielt interessant, og vil derfor vies mer oppmerksomhet enn andre typer sambruk i denne rapporten.

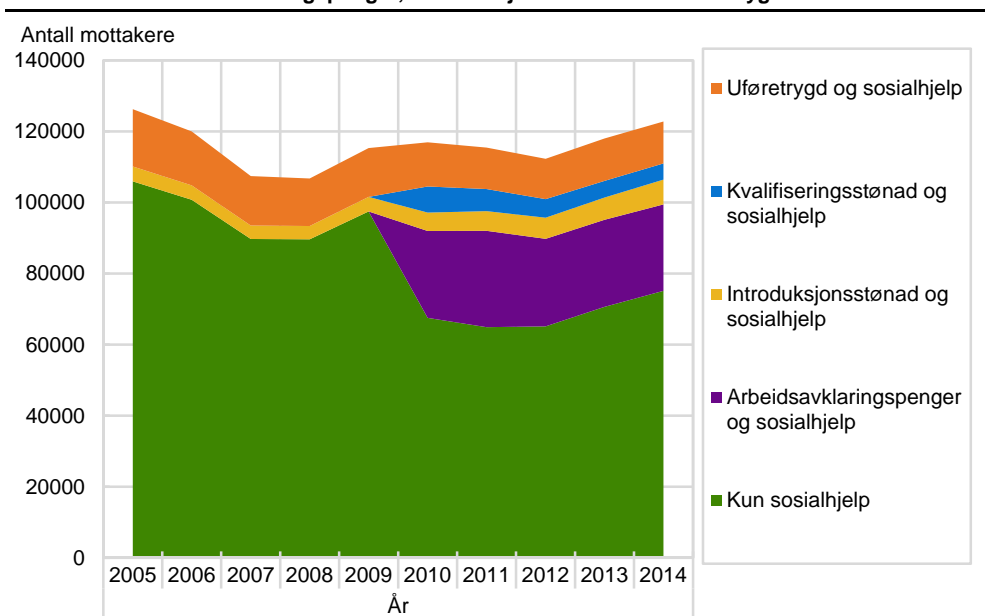
4.2. Omfang av ulike typer sambruk

Sambruk mellom sosialhjelp og andre ytelser

Med jevne mellomrom har det vært en uttrykt bekymring i nyhetsbildet og i forvaltningen om at noen mottakere av sosialhjelp har blitt «innelåst» i ytelsen, som har som formål å være en subsidiær og midlertidig inntektssikring. Uføretrygd og arbeidsavklaringspenger har som formål å gi grunnleggende økonomisk trygghet ved manglende inntekt på grunn av skade, sykdom eller lyte, mens introduksjons- og kvalifiseringsstønaden skal gi grunnleggende økonomisk trygghet ved deltakelse i de respektive programmene. Når en del mottar sosialhjelp i tillegg kan det se ut som de forskjellige ytelsene ikke alltid strekker til (Grebstad & Tønseth, 2010).

I Figur 4.2 ser vi utviklingen i mottakere av sosialhjelp fra 2005 til 2014 fordelt etter hvorvidt mottakerne har sambruk med arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad eller uføretrygd i løpet av et år. De fleste mottakerne av sosialhjelp mottar sosialhjelp uten å ha sambruk med en av de andre ytelsene. Figuren viser at det årlig er omtrent 13 000 personer som har sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp, og omtrent 5 000 personer med sambruk mellom introduksjonsstønad og sosialhjelp. Fra 2010 ser vi at personer med sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp utgjør den største gruppen sambrukere, med omtrent 25 000 personer med sambruk i året, mens omtrent 5 000 personer har sambruk mellom kvalifiseringsstønad og sosialhjelp.

Figur 4.2 Antall sosialhjelpsmottakere etter sambruk med kvalifiseringsstønad, arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad eller uføretrygd

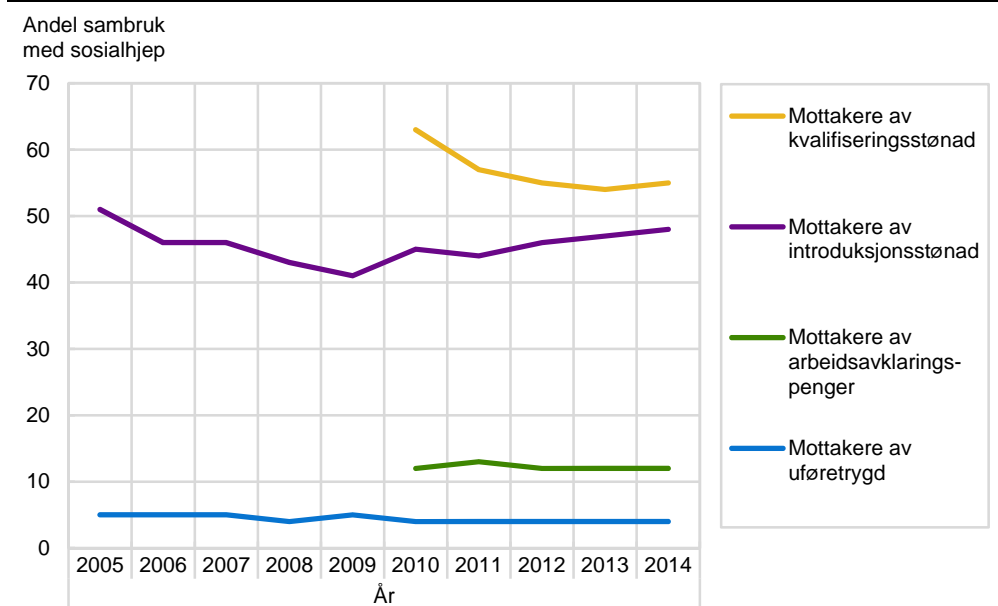
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Det totale antallet mottakere av de ulike ytelsene varierer mye, noe som vi så i Tabell 3.1 på side 14. Mens det årlig er i overkant av 300 000 mottakere av uføretrygd, mottar kun 10 000 personer introduksjonsstønad i året. På samme måte ser vi at mottakerne av arbeidsavklaringspenger er en større gruppe enn mottakerne av kvalifiseringsstønad, med henholdsvis 200 000 og 10 000 mottakere årlig. Bare å se på antallet sambrukere med sosialhjelp vil derfor gi et mangelfullt bilde på

sambruken. Dersom en ser på sambrukerne med sosialhjelp som andeler av mottakerne av kvalifiseringsstønning, arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønning eller uføretrygd ser bildet annerledes ut.

I Figur 4.3 er sambrukerne med sosialhjelp framstilt som andeler av mottakere av kvalifiseringsstønning, arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønning og uføretrygd. Blant mottakerne av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er andelen sambruk med sosialhjelp henholdsvis rundt 4 og 12 prosent. Begge disse ytelsene har mange mottakere, noe som gjør at andelene også utgjør mange personer. Blant mottakerne av introduksjonsstønning og kvalifiseringsstønning er andelen sambruk med sosialhjelp henholdsvis 45 og 57 prosent. Andelen sambruk med sosialhjelp er store blant introduksjonsstønning og kvalifiseringsstønning sammenliknet med mottakerne av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger.

Figur 4.3 Andel sambruk med sosialhjelp blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønning, kvalifiseringsstønning og uføretrygd

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger

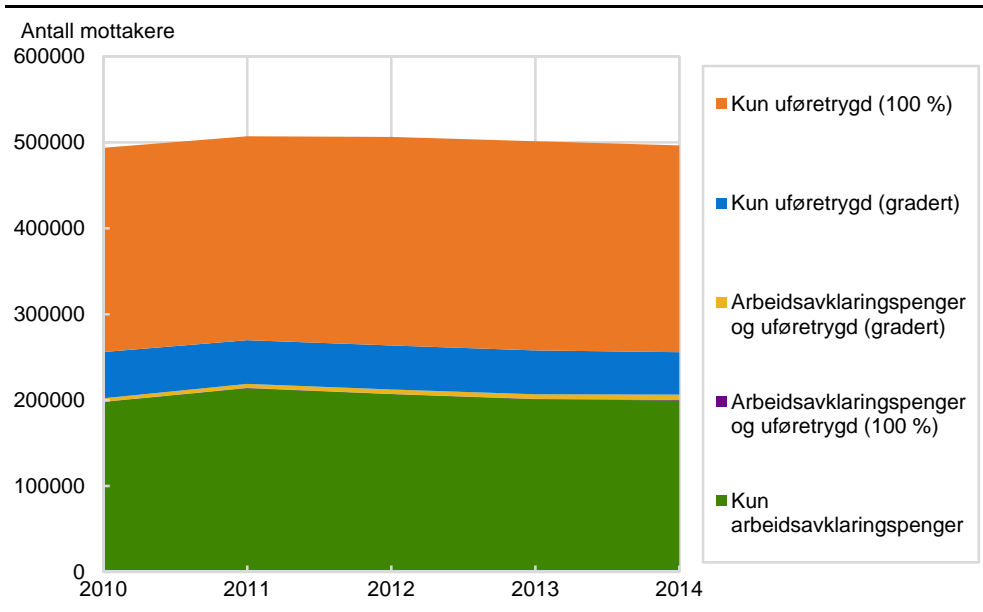
Gjennom muligheten til å gradere uføretrygd og redusere arbeidsavklaringspenger åpnes det for kombinasjon av disse ytelsene med jobb eller andre ytelser. Når uføretrygd og arbeidsavklaringspenger sambrukes trekkes prosentsetningen for uføretrygd fra arbeidsavklaringspengene (NAV, 2014). Det er derfor kun mulig å ha sambruk med arbeidsavklaringspenger for mottakere av gradert uføretrygd, det vil si de som i løpet av et år hadde mindre enn 100 prosent uføregrad.¹⁷ I denne analysen vil derfor andel sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og uføretrygd beskrives som andel av mottakerne av gradert uføretrygd.

Figur 4.4 viser en oversikt over alle mottakere av uføretrygd (100 prosent og gradert) og arbeidsavklaringspenger samt sambruk mellom disse. Blant mottakerne av uføretrygd mottar kun 20 prosent en gradert uføretrygd. Figuren viser at 8 prosent av mottakerne av gradert uføretrygd har sambruk med arbeidsavklaringspenger. Dette utgjør likevel en svært liten andel av mottakerne av arbeids-

¹⁷ Blant mottakerne av uføretrygd med 100 prosent uføregrad er det kun unntaksvis mulig å kombinere uføretrygd og AAP når uføregraden ikke samsvarer med utbetalingsgraden. Dette gjelder en veldig liten gruppe, og vi vil derfor videre ikke fokusere på denne. For en oversikt over antall mottakere av uføretrygd hvor uføregrad er forskjellig fra utbetalingsgrad, se: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Statistikk/AAP+nedsatt+arbeidsevne+og+uføretrygd+-+statistikk/Tabeller/Antall+mottakere+av+uf%C3%B8retrygd+hvor+uf%C3%B8regrad+er+forskjellig+fra+utbetalingsgrad.+Pr.+30.06.2015.+An.423149.cms>

avklaringspenger. Årlig utgjør sambrukerne mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger omtrent 5000 personer.

Figur 4.4 Antall mottakere med sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger blant mottakere av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.1 Andel sambruk og ikke sambruk med sosialhjelp (og arbeidsavklaringspenger) blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad og uføretrygd (og gradert uføretrygd)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	I alt
Mottakere av arbeidsavklaringspenger:											
Sambruk med sosialhjelp											
Ikke sambruk						88	87	88	88	88	88
Sambruk						12	13	12	12	12	12
Mottakere av introduksjonsstønad:											
Sambruk med sosialhjelp											
Ikke sambruk	49	54	54	57	59	55	56	54	53	52	54
Sambruk	51	46	46	43	41	45	44	46	47	48	46
Mottakere av kvalifiseringsstønad:											
Sambruk med sosialhjelp											
Ikke sambruk						37	43	45	46	45	43
Sambruk						63	57	55	54	55	57
Mottakere av uføretrygd:											
Sambruk med sosialhjelp											
Ikke sambruk	95	95	95	96	95	96	96	96	96	96	96
Sambruk	5	5	5	4	5	4	4	4	4	4	4
Mottakere av gradert uføretrygd etter 2010:											
Sambruk med arbeidsavklaringspenger											
Ikke sambruk						93	92	92	91	90	92
Sambruk						7	8	8	9	10	8

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5. Demografiske kjennetegn ved sambrukerne

I det følgende vil vi se nærmere på ulike demografiske kjennetegn ved sambrukerne av de ulike ordningene. Resultatene er av en beskrivende art i den forstand at vi presenterer ulike toveistabeller som viser hvordan andelen sambruk varierer med ulike kjennetegn til mottakere av ulike ytelser. En må derfor være forsiktig med å tolke sammenhengene som framkommer i figurene som årsakssammenhenger, da det også kan være andre bakenforliggende variabler som også påvirker sambruksandelen.¹⁸

¹⁸ Resultatene er også kvalitetssikret gjennom logistisk regresjonsanalyse for i tillegg å kunne kontrollere for variasjon i andre variabler. Resultatene fra disse analysene er ikke vist, men tatt hensyn til der signifikans er et problem.

Andelen sambruk blir analysert med utgangspunkt i summen av antall årlige mottakere, som beskrevet i del 3.2. Bruk av summen av antall årlige mottakere gir mulighet for å analysere andelen sambruk for hele perioden sammenlagt. Det vil derfor ikke skilles på mottak av ytelser i ulike referanseår i denne delen av rapporten.

5.1. Sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp

Blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger var det i gjennomsnitt 12 prosent sambruk med sosialhjelp i perioden fra 2010 til 2014. I Tabell 5.1 ser vi hvordan sambruken mellom arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp varierer etter kjønn, alder, familietype, innvandrersstatus og innbyggertall i kommunen blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger.

<i>Kjønn</i>	Tabell 5.1 viser at det blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger er en høyere andel menn enn kvinner som har sambruk med sosialhjelp. Det er en større andel mannlige mottakere av sosialhjelp generelt (som vist i Tabell 3.2), og denne fordelingen finner vi igjen blant sambrukerne arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp. At en større andel menn har sambruk sosialhjelp avspeiler ikke nødvendigvis bare et større behov for sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, fordi menn oftere enn kvinner er søkere av sosialhjelp i familier som trenger slik støtte (Dahl et al., 2006; Grebstad, 2012; Otnes, 1996).
<i>Alder</i>	I tabellen kan vi se at andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende alder. Unge med nedsatt arbeidsevne er en gruppe med både lavere utdanningsnivå og mindre yrkeserfaring samt større sannsynlighet for tidligere arbeidsledighet og større forbruk av sosialhjelp sammenliknet med sine jevnaldrende (Bragstad & Brage, 2011; Bragstad & Sørbo, 2015). 72 prosent av personene som NAV har registrert med nedsatt arbeidsevne, mottok arbeidsavklaringspenger (Sutterud & Kalstø, 2015). De unge mottakerne av arbeidsavklaringspenger kan derfor være en gruppe som også har en høyere andel med minste ytelse av arbeidsavklaringspenger. De kan derfor i større grad tenkes å være avhengige av sosialhjelp for å dekke grunnleggende økonomiske behov.
<i>Familietype</i>	Tabell 5.1 viser en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant enslige mottakere av arbeidsavklaringspenger enn blant de som lever i parforhold. Det er også en høyere andel blant enslige og par uten barn sammenliknet med enslige og par med barn. Dette kan knyttes til at mottakere med barn har rett på barnetillegg på ytelsen (Folketrygdloven), noe som kan gjøre at de også har relativt mer økonomiske midler enn mottakerne uten barn, noe som kan gjøre dem mindre avhengige av sosialhjelp som tillegg til arbeidsavklaringspenger.
<i>Landbakgrunn</i>	Mottakere av arbeidsavklaringspenger med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. har en høyere andel sambruk med sosialhjelp enn mottakere av arbeidsavklaringspenger med landbakgrunn fra Norge. Den høyere andelen sambruk med sosialhjelp blant personer med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. kan blant annet henge sammen med at mange innvandrere kan ha lavere opparbeidede trygderettigheter på grunn av svakere arbeidstilknytning eller lavere inntekt (Henriksen, Østby, & Ellingsen, 2010; Horgen, 2014; Omholt & Strøm, 2014).
<i>Utdanning</i>	Tabell 5.1 viser at andelen sambruk med sosialhjelp synker med stigende utdanning. Mens sambruksandelen var 5 prosent blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger med høyere utdanning, var den 17 prosent for mottakerne med grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

Innbyggertall i kommunen

På grunn av generelt høyere kostnader ved å bo i kommuner med høyere innbyggertall enn lavere innbyggertall (Dølvik et al., 2008), forventet vi også en høyere andel sambruk med sosialhjelp i kommunene med høyere innbyggertall. Resultatene viser derimot ikke store forskjeller mellom andelen sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og sosialhjelp i kommuner med ulikt innbyggertall, og er derfor ikke vist i tabellen.

Tabell 5.1 Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger, etter demografiske kjennetegn (i prosent)

	Ikke sambruk	Sambruk
Kjønn		
Kvinne	90	10
Mann	85	15
Alder		
Under 25	78	22
25-49	86	14
50+	94	6
Familietype		
Enslige uten barn	77	23
Enslige med barn	79	21
Par uten barn	94	6
Par med barn	95	5
Landbakgrunn		
Norge	89	11
EU etc.	90	10
Asia, Afrika etc.	82	18
Utdanning		
Grunnskole	83	17
VGS	91	9
Høyere utdanning	95	5
Uoppgitt	78	22
Total	88	12
Summen av antall årlige mottakere	920 171	126 563

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.2. Sambruk mellom kvalifiseringsstønad og sosialhjelp

Blant deltakerne på kvalifiseringsprogrammet er det en svært høy andel sambruk med sosialhjelp en eller flere måneder i løpet av et år. I perioden 2010 til 2014 var det i gjennomsnitt 57 prosent sambruk med sosialhjelp blant deltakerne på kvalifiseringsprogrammet. I Figur 4.3 så vi at denne andelen var høyest i 2010, på over 60 prosent, mens den har sunket ned til 55 prosent i 2014. I Tabell 5.2 kan vi se at andelen som har mottatt sosialhjelp ved siden av kvalifiseringsstønaden varierer mellom grupper med ulike demografiske kjennetegn.

Kjønn

Det er en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant mannlige deltakere på kvalifiseringsprogrammet enn blant kvinnelige. Det er en høyere andel mannlige mottakere av sosialhjelp i befolkningen generelt (SSB, 2015b), og dette mønsteret finner vi igjen også blant deltakerne på kvalifiseringsprogrammet. At flere menn er mottakere av sosialhjelp avspeiler ikke nødvendigvis kun et større behov for sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, men at menn oftere enn kvinner er søkere av sosialhjelp i familier som trenger slik støtte (Dahl et al., 2006; Grebstad, 2012; Otnes, 1996).

Alder

Andelen sambruk med sosialhjelp blant deltakerne på kvalifiseringsprogrammet synker med økende alder. Det er en høyere andel mottakere av sosialhjelp blant deltakerne under 25 år sammenliknet med de eldre deltakerne. Deltakerne under 25 år har etter loven kun rett på 2/3 av ytelsen på 2 G, og vil derfor få en mindre utbetalt sum enn eldre deltakere. Denne forskjellen i ytelsens stønad kan være med å forklare den høyere forekomsten av sambruk for deltakere under 25 år.

Innvandrerbakgrunn

Deltakere på kvalifiseringsprogrammet med innvandrerbakgrunn har en lavere andel sambruk med sosialhjelp sammenliknet med resten av befolkningen. Dette

mønsteret skiller seg fra mønstre for sambruk med sosialhjelp og andre ytelser, hvor personer med innvandrerbakgrunn har vist å ha en høyere andel sambruk med sosialhjelp (se del 5.1, 5.3 og 5.4). Forskjellen mellom personer med innvandrerbakgrunn og resten av befolkningen er derimot ikke signifikant¹⁹ når familietype inkluderes som en kontrollvariabel. Dette kan forstås som at det ikke er en betydelig forskjell i sambruk mellom innvandrere og resten av befolkningen, men kan også bety at det er stor variasjon innad i gruppene med og uten innvandringsbakgrunn, og at det derfor ikke gir mening å se på deltakere på kvalifiseringsprogrammet med og uten innvandrerbakgrunn som to enhetlige grupper fordi andre kjennetegn bedre kan forklare ulikheter innenfor disse gruppene.

Familietype og innvandrerbakgrunn

Andelen sambruk med sosialhjelp er generelt sett høyere blant enslige enn par blant deltakere på kvalifiseringsprogrammet, men det er forskjeller mellom innvandrere og resten av befolkningen innenfor de ulike familietyper. For å bedre gi et bilde av andelen sambruk mellom kvalifiseringsstønad og sosialhjelp er derfor familietype og innvandrerkategori krysset i Tabell 5.2. Det er en lavere andel sambruk blant innvandrere enn resten av befolkningen blant deltakerne som enten lever i parforhold eller er enslige uten barn. For enslige med barn, derimot, ser det motsatt ut – her har deltakerne på kvalifiseringsprogrammet med innvandrerbakgrunn høyere andel sambruk med sosialhjelp enn resten av befolkningen. Enslige mottakere med barn utgjør 11 prosent av mottakerne av introduksjonsstønad.

Samvariasjonen i resultatene mellom familietype og innvandrerbakgrunn må sees i sammenheng med stor variasjon i kommunenes rekrutteringspraksis og forståelse av hvem som utgjør målgruppen for kvalifiseringsprogrammet fordi inngangskriteriene til kvalifiseringsprogrammet (Schafft & Spjelkavik, 2011). Uklarheten i hvem som inngår i målgruppen for kvalifiseringsstønad gjør at det er vanskelig å studere ulike grupper kvantitativt på tvers av kommuner. Det kan synes å være et behov for grundigere analyser for å øke kunnskapen om kommunenes rekrutteringspraksiser til kvalifiseringsprogrammet.

Utdanning

Tabell 5.2 viser at andelen sambruk med sosialhjelp synker med stigende utdanning. Halvparten av mottakere av kvalifiseringsstønad med høyere utdanning har sambruk med sosialhjelp, mens denne gjelder for 59 prosent av mottakerne med grunnskole som høyeste utdanningsnivå.

Innbyggertall i kommunen

Selv om vi i utgangspunktet forventet en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant mottakere av kvalifiseringsstønad som bodde i kommuner med høyere innbyggertall (Dølvik et al., 2008), viste resultatene ikke noe enhetlig mønster for sammenhengen mellom kommunestørrelse og andel sambruk (ikke vist).

¹⁹ I en logistisk regresjonsanalyse av sannsynligheten for sambruk med sosialhjelp for ulike demografiske kjennetegn, er det sannsynligheten for sambruk blant innvandrere og resten av befolkningen ikke signifikant ulik. Analysen gir en p-verdi på 0,965, som betyr at det er ytterst usannsynlig at det er noen reell forskjell mellom disse gruppene.

Tabell 5.2 Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av kvalifiseringsstønad, etter demografiske kjennetegn (i prosent)

	Ikke sambruk	Sambruk	
Kjønn			
Kvinne	49	51	
Mann	38	62	
Alder			
Under 25	36	64	
25-49	44	56	
50+	47	53	
Familietype			
Innvandrerkategori			
Enslige uten barn	Innvandrer	33	67
	Resten av befolkningen	32	68
Enslige med barn	Innvandrer	27	73
	Resten av befolkningen	35	65
Par uten barn	Innvandrer	56	44
	Resten av befolkningen	48	52
Par med barn	Innvandrer	60	40
	Resten av befolkningen	49	51
Utdanning			
Grunnskole	41	59	
VGS	46	54	
Høyere utdanning	50	50	
Uoppgitt	48	52	
Total	43	57	
Summen av antall årlige mottakere	20 890	27 953	

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.3. Sambruk mellom introduksjonsstønad og sosialhjelp

Blant deltakerne i introduksjonsprogrammet er det også en høy andel sambruk med sosialhjelp. I Tabell 5.3 kan vi se at i gjennomsnitt 46 prosent av deltakerne i introduksjonsprogrammet hadde et sambruk med sosialhjelp en eller flere måneder i løpet av et referanseår perioden 2005 til 2014. For mellom 18 og 19 prosent av deltakerne varte sambruket med sosialhjelp i 6 eller flere måneder mellom 2011 og 2014 (SSB, 2015a). Tabell 5.3 viser hvordan andelen sambruk mellom introduksjonsstønad og sosialhjelp varierer etter ulike demografiske kjennetegn.

Kjønn Tabellen viser at det blant de mannlige deltakerne i introduksjonsprogrammet er en høyere andel sambruk med sosialhjelp enn blant de kvinnelige deltakerne. Det samme mønsteret finnes blant mottakere av sosialhjelp generelt. At flere menn er mottakere av sosialhjelp avspeiler ikke nødvendigvis kun et større behov for sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, men at menn oftere enn kvinner er søkere av sosialhjelp i familier som trenger slik støtte (Dahl et al., 2006; Grebstad, 2012; Otnes, 1996).

Alder Tabell 5.3 viser at andelen sambruk med sosialhjelp øker med økende alder blant deltakerne i introduksjonsprogrammet. Deltakerne i introduksjonsprogrammet under 25 år har kun rett på 2/3 av introduksjonsstønaden på 2 G, men har likevel en lavere andel sambruk enn eldre deltakere på programmet. Det samme mønsteret gjelder også når vi analyserer aldersgruppene separat etter kjønn (ikke vist). Separate analyser for ulike familietyper viser at aldersmønsteret vedvarer for alle grupper bortsett fra enslige uten barn – innenfor denne gruppen har deltakerne under 25 år den høyeste andelen sambruk med sosialhjelp. Dette funnet er noe paradoksalt, og er ikke i tråd med Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (2015) sine forventninger om at særlig unge enslige forsørgere under 25 år ville ha behov for sosialhjelp ved siden av introduksjonsstønaden. Unge enslige med barn har derimot en lavere andel sambruk mellom introduksjonsstønad og sosialhjelp enn unge enslige uten barn (ikke vist).

Familietype For deltakere i introduksjonsprogrammet viser tabellen en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant enslige enn blant par. Sambruken med sosialhjelp er også høyere blant enslige og par som har barn sammenliknet med henholdsvis enslige og

par som ikke har barn. Deltakerne i introduksjonsprogrammet får ikke barnetillegg, og derfor var det forventet at familier med barn i større grad skulle være avhengige av sosialhjelp enn familier uten barn for å ha råd til også å forsørge barna (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015).

Landbakgrunn Deltaker i introduksjonsprogrammet fra Asia, Afrika etc. har en høyere andel sambruk enn deltakere fra EU etc. Deltakerne fra EU etc. utgjør kun 0,2 prosent av det totale antallet deltakere (som vist i Tabell 3.2), slik at andelen sambruk med sosialhjelp er beregnet på et mye mindre grunnlag blant deltakerne fra EU etc. enn Asia, Afrika etc.

Utdanning Variasjonen i andelen sambruk med sosialhjelp etter utdanning er mindre enn etter andre demografiske variabler, men mottakere med videregående utdanning ser ut til å ha noe lavere andel sambruk enn mottakere med lavere og høyere utdanningsnivå. Mottakerne uten oppgitt utdanningsnivå skiller seg ut med betydelig lavere sambruksandel enn mottakerne med enten grunnskole, videregående eller høyere utdanning. Denne gruppen utgjør en betydelig del av mottakerne av introduksjonsstønad fordi mange kun har utdanning fra utlandet og har av ulike grunner ikke fått sin utdanning registrert per utgangen av et referanseår.²⁰ Selv om mottakere uten oppgitt utdanningsnivå skiller seg ut med betydelig lavere sambruksandel, er det vanskelig å si noe om hvordan denne gruppen skiller seg ut.

Innbyggertall i kommunen På grunn av generelt høyere kostnader ved å bo i kommuner med høyere innbyggertall, forventet vi også en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant deltakerne i introduksjonsprogrammet som var bosatt i kommuner med høyere innbyggertall (Dølvik et al., 2008). Resultatene viste derimot ikke noe enhetlig mønster for innbyggertall i kommunen og andelen sambruk (ikke vist i tabellen).

Tabell 5.3 Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av introduksjonsstønad, etter demografiske kjennetegn (i prosent)

	Ikke sambruk	Sambruk
Kjønn		
Kvinne	61	39
Mann	48	52
Alder		
Under 25	56	44
25-49	54	46
50+	49	51
Familietype		
Enslige uten barn	47	53
Enslige med barn	35	65
Par uten barn	67	33
Par med barn	64	36
Landbakgrunn		
Norge	.	.
EU etc.	67	33
Asia, Afrika etc.	54	46
Utdanning		
Grunnskole	52	48
VGS	55	45
Høyere utdanning	53	47
Uoppgitt	61	39
Total	54	46
Summen av antall årlige mottakere	59 691	50 223

Kilde: Statistisk sentralbyrå

²⁰ Personer som arbeider i et yrke hvor det kreves norsk autorisasjon for å praktisere i Norge, blir registrert gjennom autorisasjonsregistrene. For andre personer som har sin utdanning fra andre land, og som ikke har vært i kontakt med norske læresteder, mangler det opplysninger hvis de ikke har svart på en av spørreundersøkelsene som ble gjennomført i 1991, 1999 og 2011 (Steinkellner, 2012a, 2012b).

5.4. Sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp

Blant mottakerne av uføretrygd har andelen sambruk med sosialhjelp ligget stabilt på mellom 4 og 5 prosent i perioden mellom 2005 og 2014. I Tabell 5.4 kan vi se at den største delen av sambruken mellom uføretrygd og sosialhjelp omfatter personer med kort sambruk, det vil si personer som hadde sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp fra 1 til 5 måneder i løpet av referanseåret. 1,1 prosent av mottakerne av uføretrygd hadde et langt sambruk med sosialhjelp, noe som vil si sambruk med sosialhjelp 6 eller flere måneder i løpet av et referanseår.

En studie av Kostøl og Mogstad (2012) viser at uføretrygdede jobber mer dersom de har økonomiske incentiver for å gjøre det. Mellom 15 og 20 prosent av mottakerne av uførepensjon arbeidet mellom 2000 og 2009 (Bråthen, 2010). Mottak av sosialhjelp kompenserer for lavere yrkesinntekt blant mottakere av uføretrygd (Dahl et al., 2006). Det er derfor trolig at mottakere av uføretrygd med sambruk med sosialhjelp, særlig mottakerne med langt sambruk, er gruppe som i mindre grad har utført inntektsgivende arbeid for eksempel på grunn av helse eller arbeidsmarked på bosted.

- Kjønn* Blant mottakere av uføretrygd er det en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant menn enn blant kvinner – dette gjelder både kort og langt sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp. Dette kan settes i sammenheng med at kvinner i større grad enn menn har gradert uføretrygd og jobber innenfor næringer hvor det er enklere å kombinere en uføreytelse med deltidsarbeid (Jacobsen & Thune, 2013). I tillegg har kvinner også i større grad enn menn et aktivt arbeidsforhold ved siden av å motta uføretrygd (Bråthen, 2010). Med utgangspunkt i dette kan menns høyere andel sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp forstås i lys av at kvinner i større grad jobber ved siden av uføretrygden. At en større andel menn har sambruk med sosialhjelp avspeiler ikke nødvendigvis kun et større behov for sosialhjelp blant menn enn blant kvinner, fordi menn oftere enn kvinner er søkere av sosialhjelp i familier som trenger slik støtte (Dahl et al., 2006; Grebstad, 2012; Otnes, 1996).
- Alder* Andelen sambruk med sosialhjelp er lavest for mottakere av uføretrygd over 50 år. Andelen lange sambruk av alle sambruk²¹ øker derimot med økende alder. Blant mottakere av uføretrygd under 25 år har i underkant av hver 10. sambruker et langt sambruk med sosialhjelp. For de over 25 år har derimot hver 4. sambruker et langt sambruk med sosialhjelp. Dette avviker fra tendensen blant mottakere av sosialhjelp generelt, der personer under 25 år er sterkest representert både blant langtidsmottakerne og i stønadspopulasjonen (Dahl et al., 2006).
- Familietype* Også blant mottakerne av uføretrygd ser vi en større andel sambruk blant enslige enn blant personer som lever i parforhold – dette gjelder både kort og langt sambruk. Enslige med barn og par med barn har også en høyere andel sambruk med sosialhjelp, sammenliknet med henholdsvis enslige og par uten barn. Denne forskjellen er tydeligst for korte sambruk. Mottakere av uføretrygd med barn har rett på barnetillegg til ytelsen for å ha bedre mulighet til å forsørge familien økonomisk, men har også en høyere andel sambruk med sosialhjelp (særlig korte, men også lange) enn mottakere uten barn.
- Landbakgrunn* Andelen sambruk med sosialhjelp er høyere blant mottakere av uføretrygd med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn EU etc. Begge disse gruppene har også en høyere andel sambruk enn mottakere med landbakgrunn fra Norge. Dette gjelder både kort og langt sambruk, men forskjellen mellom mottakere med ulik landbakgrunn er betydelig større for langt sambruk med sosialhjelp. Blant innvandrerbefolkningen generelt finnes det flere med svak tilknytning til

²¹ $Andel\ lange\ sambruk\ av\ alle\ sambruk = \frac{Lange\ sambruk}{Korte\ sambruk + Lange\ sambruk}$

arbeidslivet enn i befolkningen ellers (Horgen, 2014; Pettersen, 2009). Generelt sett har innvandrere også lavere medianinntekt enn hele befolkningen, men innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. hadde et lavere inntektsnivå enn innvandrere med landbakgrunn fra EU etc. (Omholt & Strøm, 2014). Både arbeidstilknytning og inntektsnivå kan ha betydning for opptjening av trygderettigheter og størrelsen på den utbetalte ytelsen, og Dahl (2002) fant en høyere andel mottakere av uføretrygd med minsteytelse blant innvandrere enn befolkningen ellers ved utgangen av år 2000, noe som kan øke behovet for sosialhjelp over korte eller lengre perioder som et supplement til uføretrygden i denne gruppen.

Innbyggertall i kommunen

På grunn av generelt høyere kostnader ved å bo i kommuner med høyere innbyggertall enn lavere innbyggertall (Dølvik et al., 2008), forventet vi også en høyere andel sambruk med sosialhjelp i kommunene med høyere innbyggertall. Resultatene viser derimot ikke noe mønster mellom andelen sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp i kommuner med ulikt innbyggertall (ikke vist).

Uføregrad

Både andelen korte og lange sambruk med sosialhjelp er høyere blant mottakerne med 100 prosent uføregrad enn blant mottakerne med under 100 prosent uføregrad. Mottakerne med under 100 prosent uføregrad (gradert uføretrygd) har en fastsatt restarbeidsevne. Likevel finner Jacobsen og Thune (2013) at bare 83 prosent av mottakerne av gradert uføretrygd i 2011 hadde pensjonsgivende inntekt. Til sammenlikning gjaldt det samme for bare 23 prosent av mottakerne av full uføretrygd.

Første uføretidspunkt

Andelen sambruk med sosialhjelp er høyere blant mottakere av uføretrygd som ble uføre før fylte 26 år enn etter 26 år, men andelen lange sambruk er lik for begge disse gruppene. En person som er født ufør, eller er blitt minst 50 prosent uføre før vedkommende fylte 26 år, og får en garantert tilleggsyttelse til uføretrygden som hever minste årlige ytelse. De viktigste medisinske årsakene til uførhet før fylte 26 år er psykisk utviklingshemming, medfødte misdannelser og kromosomavvik, men mange har også psykiske lidelser som dype utviklingsforstyrrelser, atferds- og personlighetsforstyrrelser samt depresjons- og angstlidelser (Brage & Thune, 2015). Dette er en gruppe med lavere utdanning og mindre yrkesdeltakelse gjennom hele livet sammenliknet med resten av befolkningen (Sæther, 2009). De som ble uføre før fylte 26 år kan derfor være en gruppe med en høyere andel som mottar minste garanterte ytelse enn blant resten av befolkningen, noe som kan øke behovet for sosialhjelp som supplement til uføretrygden i denne gruppen.

Utdanning

Andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende utdanning. Dette gjelder både for kort sambruk og langt sambruk mellom uføretrygd og sosialhjelp. Den sammenlagte lavere andelen sambruk med sosialhjelp blant mottakere av uføretrygd med høy utdanning enn lav utdanning kan reflektere ulikhet i arbeidssituasjon – personer med høy utdanning har en type arbeid som i mange tilfeller kan utføres selv om personen er noe ufør, mens slike arbeidsoppgaver forekommer sjeldnere blant personer med lavere utdanning (Dahl, 2005).

Tabell 5.4 Andel kort og langt sambruk med sosialhjelp (1 – 5 og 6 - 12 måneder i løpet av et år) blant mottakere av uføretrygd, etter demografiske kjennetegn (i prosent)

	Ikke sambruk	Kort sambruk	Langt sambruk
Kjønn			
Kvinne	96,5	2,7	0,8
Mann	94,4	4,2	1,5
Alder			
Under 25	94,7	4,8	0,5
25-49	90,7	7,0	2,3
50+	97,0	2,2	0,8
Familietype			
Enslige uten barn	91,3	6,5	2,2
Enslige med barn	87,1	10,2	2,6
Par uten barn	98,6	1,1	0,3
Par med barn	96,9	2,3	0,8
Landbakgrunn			
Norge	95,9	3,2	0,9
EU etc.	94,4	3,6	2,1
Asia, Afrika etc.	88,4	6,3	5,4
Uføregrad			
100 %	94,8	3,9	1,3
Under 100 %	98,7	1,0	0,3
Alder ved uføre			
Under 26 år	92,4	5,9	1,7
Over 26 år	96,1	2,9	1,0
Utdanning			
Grunnskole	95,2	3,7	1,2
VGS	96,3	2,8	0,9
Høyere utdanning	97,8	1,5	0,7
Uoppgitt	90,8	6,1	3,1
Total	95,6	3,3	1,1
Summen av antall årlige mottakere	2 968 614	102 980	34 204

Kilde: Statistisk sentralbyrå

5.5. Sambruk mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger

Blant mottakerne av gradert uføretrygd har andelen sambruk med sosialhjelp mellom 2010 og 2014 økt fra 6 til 10 prosent, med et gjennomsnitt på 8 prosent.

En person som får gradert uføretrygd har fått deler av inntektsevnen eller arbeidsevnen varig nedsatt på grunn av skade, sykdom eller lyte, uten at det er utsikter for forbedring. At en person i tillegg mottar arbeidsavklaringspenger vil si at personen også har en nedsatt arbeidsevnen i en slik grad at vedkommende hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid, men får bistand bestående av for eksempel arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV.

Kjønn Tabell 5.5 viser en høyere andel sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger blant kvinner enn blant menn. Det er flere kvinner enn menn som har gradert uføretrygd (som vist i Tabell 3.2), noe som Jacobsen og Thune (2013) både knytter til at kvinner oftere enn menn har diagnoser og jobber innenfor næringer hvor det er enklere å kombinere en uføreytelse med deltidsarbeid. At kvinner har en høyere andel sambruk mellom arbeidsavklaringspenger og gradert uføretrygd kan med utgangspunkt i dette knyttes til at kvinner i større grad har hatt jobber som er mulig å utføre på deltid og derfor kan ha større utsikter for å komme tilbake i deltidsarbeid gjennom arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV.

Alder Tabell 5.5 viser at andelen sambruk mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger synker med økende alder. Det er med andre ord en høyere andel unge enn eldre mottakere av gradert uføretrygd som får oppfølging fra NAV for å beholde eller komme tilbake i delvis i arbeid ved siden av uføretrygden.

<i>Familietype</i>	Enslige med barn skiller seg ut med en høyere andel sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger enn mottakere som lever i andre typer familier.
<i>Landbakgrunn</i>	Det er også en høyere andel sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn blant resten av befolkningen. Det er ingen signifikant forskjell mellom personer som har innvandret fra EU etc. og resten av befolkningen.
<i>Utdanning</i>	Resultatene viste ingen forskjell i andel sambruk med arbeidsavklaringspenger blant mottakere med ulikt utdanningsnivå (ikke vist).
<i>Innbyggertall i kommunen</i>	Tabell 5.5 viser også at andelen sambruk er høyere jo flere innbyggere som bor i kommunen. Kommuner med 50 000 eller flere innbyggere har den høyeste andelen sambruk, mens kommuner med under 2 000 innbyggere har den laveste andelen sambruk.

Tabell 5.5 Andel sambruk med arbeidsavklaringspenger (to eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av gradert uføretrygd, etter demografiske kjennetegn (i prosent).

	Ikke sambruk	Sambruk
Kjønn		
Kvinne	91	9
Mann	93	7
Alder		
Under 25	77	23
25-49	89	11
50+	92	8
Familietype		
Enslige uten barn	90	10
Enslige med barn	87	13
Par uten barn	93	7
Par med barn	91	9
Landbakgrunn		
Norge	92	8
EU etc.	91	9
Asia, Afrika etc.	87	13
Innbyggertall i kommunen		
Under 2 000 innbyggere	94	6
2 000 - 4 999 innbyggere	93	7
5 000 - 9 999 innbyggere	92	8
10 000 - 19 999 innbyggere	92	8
20 000 - 49 999 innbyggere	91	9
50 000 eller flere innbyggere	91	9
Mangler info	93	7
Total	92	8
Summen av antall årlige mottakere	282454	25638

Kilde: Statistisk sentralbyrå

6. Oppsummering

Denne rapporten gir en deskriptiv oversikt over omfanget av sambruket mellom sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd, kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad. Rapporten viser at forekomsten av sambruk både varierer mellom ulike ytelser og mellom mottakere med ulike demografiske kjennetegn.

Sambruk med sosialhjelp

Andelen sambruk med sosialhjelp er betydelig høyere blant mottakere av kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad enn blant mottakere av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger. En grunnleggende forskjell mellom disse ytelsene er stønadsstørrelsen: Mottakere av kvalifiseringsstønad og introduksjonsstønad mottar en årlig stønad på 2 G (2/3 av dette for mottakerne under 25 år), mens stønadsstørrelsen for uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er beregnet ut fra tidligere inntekt og vil derfor i mange tilfeller vil være høyere, noe som kan skape

ulikt behov for sosialhjelp som supplement til annen stønad. Andelen sambruk med sosialhjelp varierer også etter ulike demografiske kjennetegn ved mottakerne.

Kjønn Både blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og uføretrygd er det en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant menn enn blant kvinner.

Alder Andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende alder blant mottakere av arbeidsavklaringspenger og kvalifiseringsstønad. Blant mottakerne av introduksjonsstønad øker derimot andelen sambruk med økende alder. Mottakerne av uføretrygd har en høyere andel sambrukere mellom 25 og 49 år, sammenliknet med under 25 og over 50 år.

Familietype Enslige har en høyere andel sambruk med sosialhjelp enn par. Dette gjelder for mottakerne av alle ytelsene; arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og uføretrygd.

Landbakgrunn Blant mottakere av arbeidsavklaringspenger og uføretrygd er det en høyere andel sambruk med sosialhjelp blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn blant resten av befolkningen. Blant mottakere av kvalifiseringsstønad, derimot, gjelder dette kun for enslige med barn med innvandrerbakgrunn. Mottakere av kvalifiseringsstønad fra alle andre familietyper har en lavere andel sambruk med sosialhjelp enn resten av befolkningen.

Innbyggertall i kommunen Resultatene viser ingen forskjell i andel sambruk med sosialhjelp etter antall innbyggere i kommunen for hverken mottakere av arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad og uføretrygd.

Utdanning Resultatene viser at andelen sambruk med sosialhjelp synker med økende utdanningsnivå for både mottakere av arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad og uføretrygd. Blant mottakere av introduksjonsstønad har mottakere med videregående utdanning noe lavere sambruksandel enn mottakere med lavere og høyere utdanning.

Uføregrad og første uføretidspunkt Resultatene viser at mottakere av uføretrygd med 100 prosent uføregrad har en høyere andel sambruk med sosialhjelp enn mottakere med under 100 prosent uføregrad – dette gjelder både for kort og langt sambruk. Og at mottakere som ble uføre før fylte 26 år også har en høyere andel sambruk med sosialhjelp sammenliknet med de som ble uføre etter fylte 26 år.

Sambruk mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger

Sambrukere mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger skiller seg fra sambruk mellom sosialhjelp. En sambruker av gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger er erklært delvis ufør, men har i tillegg en delvis nedsatt arbeidsevne i en slik grad at vedkommende hindres i å beholde eller skaffe seg inntektsgivende arbeid, men får bistand bestående av for eksempel arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV. Sambruket er skyldes med andre ord ikke manglende mulighet til økonomisk forsørgelse.

Kjønn Blant mottakerne av gradert uføretrygd er det en høyere andel sambruk med arbeidsavklaringspenger blant kvinner enn blant menn.

Alder Andelen sambruk synker med økende alder, men det er også få mottakere under 25 år.

<i>Familietype</i>	Det er også en høyere andel enslige med barn som har sambruk mellom gradert uføretrygd og arbeidsavklaringspenger enn andre familietyper.
<i>Landbakgrunn</i>	Det er en høyere andel sambruk med arbeidsavklaringspenger blant innvandrere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc. enn blant befolkningen ellers.
<i>Utdanning</i>	Resultatene viser ingen forskjeller i sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger mellom ulike utdanningsnivåer.
<i>Innbyggertall i kommunen</i>	Andelen sambruk øker med høyere innbyggertall i kommunen.

Analysene i rapporten gir ikke grunnlag for å konkludere med hvorfor noen grupper har en høyere andel sambruk enn andre, men gir en oversikt over ulikhet i sambruk av ulike ytelser. For å bedre kunne forstå mekanismene rundt sambruk mellom forskjellige ytelser er det behov for grundigere analyser. Resultatene viser at det er klare forskjeller på omfanget av sambruk mellom mottakere av ulike ytelser, og videre mellom mottakere med ulike demografiske kjennetegn. Det kan derfor se ut som forskjeller i ytelsenes utforming og demografiske kjennetegn ved noen mottakere kan være med å øke behovet for sambruk med andre ytelser.

Tabell 6.1 Oversikt over forekomst av ulike typer sambruk mellom grupper med ulike demografiske kjennetegn

Mottakere av:	Arbeidsavklaringspenger	Kvalifiseringsstønad	Introduksjonsstønad	Uføretrygd	Gradert uføretrygd
Sambruk med:	Sosialhjelp	Sosialhjelp	Sosialhjelp	Sosialhjelp	Arbeidsavklaringspenger
Kjønn	Menn mer enn kvinner	Menn mer enn kvinner	Menn mer enn kvinner	Menn mer enn kvinner	Kvinner mer enn menn
Alder	Synker med økende alder	Synker med økende alder	Øker med økende alder	Høyest mellom 25 -49 år	Synker med økende alder
Familietype	Mest blant enslige og familier uten barn	Mest blant enslige	Mest blant enslige og familier med barn	Mest blant enslige og familier med barn	Mest blant enslige med barn
Landbakgrunn	Mest blant mottakere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc.	Enslige med barn: Mest blant innvandrere Andre familietyper: Mest blant resten av befolkningen	Mest blant mottakere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc.	Mest blant mottakere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc.	Mest blant mottakere med landbakgrunn fra Asia, Afrika etc.
Ant. Innbyggere i kommunen	-	-	-	-	Øker med økende antall innbyggere
Uføregrad				100 % uføre mer enn gradert uføre	
Første uføretidspunkt				Under 26 år mer enn over 26 år	
Utdanning	Synker med stigende utdanning	Synker med stigende utdanning	Mindre blant VGS enn grunnskole og høyere utdanning	Synker med stigende utdanning	-
Total sambruksandel	12,1 %	57,3 %	45,7 %	3,3 % / 1,1 %	8,3 %

Referanser

- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015): Rundskriv Q-20/2015: Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere (introduksjonsloven).
- Brage, Søren, & Thune, Ola. (2015): Ung uførhet og psykisk sykdom. *Arbeid og velferd*(1).
- Bragstad, Torunn, & Brage, Søren. (2011): Unge på arbeids- og helse relaterte ordninger. *Arbeid og velferd*, 2, 36-47.
- Bragstad, Torunn, Ellingsen, Jostein, & Lindbøl, Marianne N. (2012): Hvorfor blir det flere uførepensjonister. *Arbeid og velferd*(1).
- Bragstad, Torunn, & Sørbo, Johannes. (2015): Deltakelse i arbeidsrettede tiltak for unge med nedsatt arbeidsevne. *Arbeid og velferd*(1).
- Bråthen, Magne. (2010): Uførepensjonisters tilknytning til arbeidslivet. *Arbeid og velferd*(1).
- Dahl, Grete. (2002): Innvandrere og trygd *Notater 2002/55*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Dahl, Grete. (2005): Uførepensjonisters bakgrunn *Notater 2005/16*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Dahl, Grete, Enes, Anette Walstad, Jørgensen, Tor, & Trewin, Cassie. (2006): Langtidsmottakere av økonomisk sosialhjelp *Rapporter 2006/13*: Statistisk Sentralbyrå.
- Djuve, Anne Britt, Nielsen, Roy A., & Strand, Anne Hege. (2012): Kvalifiseringsprogrammet og sosialhjelpsutgiftene *Fafo-rapport 2012:63*: FAFO.
- Dølvik, Tor, Nadim, Marjan, & Nielsen, Roy A. (2008): Levekår og sosialhjelp: Hopning av levelårsproblemer blant individer i kommuner - effekt på sosialhjelpsutgifter *Fafo-rapport 2008:02*: FAFO.
- Enes, Anette Walstad. (2014): Tidligere deltakere i introduksjonsprogrammet 2007-2011 - arbeid, utdanning og inntekt *Notat 2014/15*: Statistisk Sentralbyrå.
- Lov om folketrygd.
Kapittel 4. Hvem som skal regnes som bosatt i Norge (2015).
- Grebstad, Unni B. (2012): Sosialhjelp og levekår i Norge. I Unni B. Grebstad (Red.), *Statistiske analyser*. Oslo/Kongsvinger: SSB.
- Grebstad, Unni B., & Tønseth, Harald. (2010): Sosialhjelp - sikkerhetsnett for hvem? *Samfunnsspeilet*(2010/5-6).
- Henriksen, Kristin, Østby, Lars, & Ellingsen, Dag (Red.). (2010): *Innvandring og innvandrere 2010*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Horgen, Erik Herstad. (2014): Innvandrere med svak tilknytning til arbeidsmarkedet - hvem er de? *Rapporter 2014/22*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk Sentralbyrå.
- Lov om introduksjonsordning og norskopplæring for nyankomne innvandrere.
- Jacobsen, Ove, & Thune, Ola. (2013): Uførepensjon og gradering. *Arbeid og velferd*(2).
- Kann, Inger Cathrine, & Kristoffersen, Per. (2014): Arbeidsavklaringspenger - et venterom for uførepensjon. *Arbeid og velferd*(2).
- Kann, Inger Cathrine, & Naper, Sille Ohrem. (2012): Utviklingen i økonomisk sosialhjelp 2005-2011. *Arbeid og velferd*, 3.
- Kostøl, Andreas Ravndal, & Mogstad, Magne. (2012): Uføre jobber mer når finansielle insentiv forsterkes. Lastet fra <http://www.ssb.no/forskning/offentlig-okonomi/offentlig-okonomi-mikrookonomi/ufore-jobber-mer-naar-finansielle-insentiv-forsterkes>
- Langeland, Stein, Herud, Eva, & Ohrem, Sille. (2014): Fattigdom og levekår i Norge – Status 2013 *NAV-rapport 2014:1*: NAV.

- Legard, Sveinung, Schafft, Angelika, & Spjelkavik, Øystein. (2009): Evaluering av Kvalifiseringsprogrammet. Underveisrapport. I Arbeidsforskningsinstituttet (Red.), *Notat 7/2009*. Oslo.
- NAV. (2014): Rundskriv: § 11-18 Reduksjon i arbeidsavklaringspenger på grunn av samtidig arbeid.
- NAV. (2015): Rundskriv: Hovednr. 35 - Sosialtjenesteloven.
- Omholt, Elisabeth Løyland, & Strøm, Frøydis. (2014): Inntektsstatistikk over innvandrere 2012: Lavere inntakt blant innvandrere. Lastet, fra <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/lavere-inntekt-blant-innvandrere>
- Otnes, Berit. (1996): Sosial- og barnevernstjenesten. Organisering, omfang og utvikling 1980-1994 *Statistiske analyser 11*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Pettersen, Silje Vatne (red.). (2009): Innvandrere i norske kommuner: Demografi, levekår og deltakelse i arbeidsstyrken *Rapporter 2009/U36*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Prop. 130 L. (2010-2011): *Endringer i folketrygdloven (ny uføretrygd og alderspensjon til uføre)*. Arbeids- og sosialdepartementet Lastet ned fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop-130-l-2010--2011/id644804/>.
- Schafft, Angelika, & Spjelkavik, Øystein. (2011): Evaluering av Kvalifiseringsprogrammet *AFI-rapport 4/U2011*: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen.
- SSB. (2015a): Introduksjonsordningen for nyankomne innvandrere, statistikk. Lastet, fra <https://www.ssb.no/utdanning/statistikker/introinnv/aar/2015-07-14>
- SSB. (2015b): Økonomisk sosialhjelp, statistikk. Lastet, fra <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/soshjelpk>
- Steinkellner, Alice. (2012a): Norge innvandrere - både høyt og lavt utdannet. *Samfunnsspeilet, 5*.
- Steinkellner, Alice. (2012b): Utdanning: Undersøkelse om utdanning i utlandet. Lastet, fra <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/undersokelse-om-utdanning>
- Sutterud, Lars, & Kalstø, Åshild Male. (2015): Personer med nedsatt arbeidsevne og mottakere av arbeidsavklaringspenger. September 2015 *Statistikknotat*: NAV.
- Sæther, Jan-Petter. (2009): Unge uføres levekår *Rapporter 2009/35*. Oslo/Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå.
- Tønseth, Harald. (2015): Unge, mannlige sosialhjelpsmottakere 2014: Unge menn mest avhengige av sosialhjelp som inntekt. Lastet, fra <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/unge-menn-mest-avhengige-av-sosialhjelp-som-inntekt>

Figurregister

Figur 4.1	Velferdsytelser som kan sambrukes	18
Figur 4.2	Antall sosialhjelpsmottakere etter sambruk med kvalifiseringsstønad, arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad eller uføretrygd	19
Figur 4.3	Andel sambruk med sosialhjelp blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad og uføretrygd	20
Figur 4.4	Antall mottakere med sambruk mellom uføretrygd og arbeidsavklaringspenger blant mottakere av uføretrygd og arbeidsavklaringspenger	21

Tabellregister

Tabell 3.1	Antall mottakere av sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, uføretrygd og gradert uføretrygd (etter 2010) etter år, og summen av antall årlige mottakere	14
Tabell 3.2	Deskriptiv fordeling av demografiske kjennetegn ved mottakerne av sosialhjelp, arbeidsavklaringspenger, kvalifiseringsstønad, introduksjonsstønad, uføretrygd og gradert uføretrygd (etter 2010) (i prosent)	17
Tabell 4.1	Andel sambruk og ikke sambruk med sosialhjelp (og arbeidsavklaringspenger) blant mottakere av arbeidsavklaringspenger, introduksjonsstønad, kvalifiseringsstønad og uføretrygd (og gradert uføretrygd)	21
Tabell 5.1	Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakerne av arbeidsavklaringspenger, etter demografiske kjennetegn (i prosent)	23
Tabell 5.2	Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av kvalifiseringsstønad, etter demografiske kjennetegn (i prosent)	25
Tabell 5.3	Andel sambruk med sosialhjelp (en eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av introduksjonsstønad, etter demografiske kjennetegn (i prosent)	26
Tabell 5.4	Andel kort og langt sambruk med sosialhjelp (1 – 5 og 6 - 12 måneder i løpet av et år) blant mottakere av uføretrygd, etter demografiske kjennetegn (i prosent)	29
Tabell 5.5	Andel sambruk med arbeidsavklaringspenger (to eller flere måneder i løpet av et år) blant mottakere av gradert uføretrygd, etter demografiske kjennetegn (i prosent)	30
Tabell 6.1	Oversikt over forekomst av ulike typer sambruk mellom grupper med ulike demografiske kjennetegn	32

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9270-5 (trykt)
ISBN 978-82-537-9271-2 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

ISBN 978-82-537-9270-5

9 788253 792705

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway